

JURIDISCHE ASPECTEN VAN HUISELIJK GEWELD

INFORMATIE VOOR SLACHTOFFERS EN HUN ADVISEURS

JURIDISCHE ASPECTEN VAN HUISELIJK GEWELD

INFORMATIE VOOR SLACHTOFFERS EN HUN ADVISEURS

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling

mantelzorg

kwetsbare groepen

vrijwillige inzet

huiselijk en seksueel geweld

leefbaarheid

MOVISIE

MOVISIE is hét landelijke kennisinstituut en adviesbureau voor maatschappelijke ontwikkeling. In ons werk staan vijf actuele thema's centraal: huiselijk & seksueel geweld, kwetsbare groepen, leefbaarheid, mantelzorg en vrijwillige inzet.

Deze brochure werd geschreven in opdracht van het ministerie van Justitie.

Auteur: Margreet de Boer

Vormgeving: Avant la Lettre

Bestellen: www.movisie.nl

ISBN: 10: 90-72127-560 / 13: 97890-72127-563

Overname van informatie uit deze brochure/publicatie is toegestaan onder voorwaarde van de bronvermelding: © MOVISIE, kennis en advies voor maatschappelijke ontwikkeling

januari 2009

INHOUDSOPGAVE

Hoofdstuk 1 Inleiding	5
Hoofdstuk 2 Huiselijk geweld en het strafrecht	10
Hoofdstuk 3 Daderhulpverlening	21
Hoofdstuk 4 Huis-, straat- en contactverbod	25
Hoofdstuk 5 Huiselijk geweld en de woning	30
Hoofdstuk 6 Huiselijk geweld en kinderen	35
Hoofdstuk 7 Inkomen	43
Hoofdstuk 8 Schadevergoeding	47
Hoofdstuk 9 Huiselijk geweld en verblijfsvergunning	55
Hoofdstuk 10 Klachten	60
Hoofdstuk 11 Juridische bijstand en de kosten van een procedure	64
Hoofdstuk 12 Meer informatie	69

INLEIDING

Dit boekje gaat over huiselijk geweld. Huiselijk geweld wordt gepleegd door iemand uit het gezin, de familie of de naaste omgeving. Dat kan de partner zijn, maar ook een andere gezins- of familielid of huisvriend. Slachtoffers kunnen zijn kinderen, partners en ouderen. Bij huiselijk geweld kan het gaan om lichamelijk geweld (slaan, schoppen), psychisch geweld (bedreigen, uitschelden) of seksueel geweld (verkrachten, aanranden).

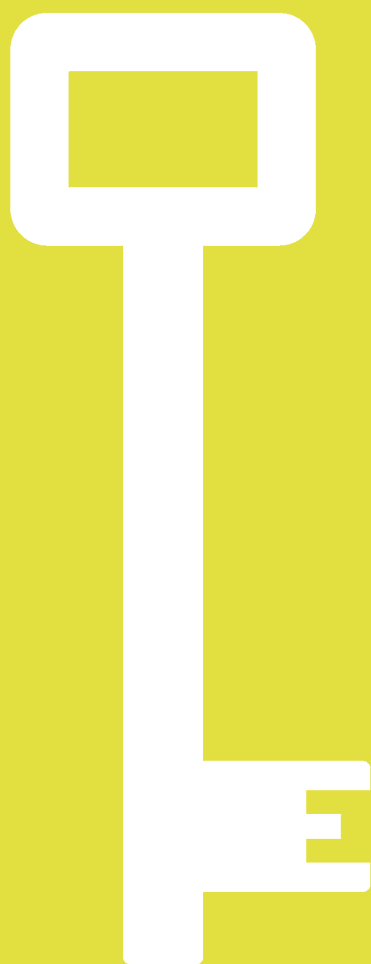
Dit boekje behandelt de juridische problemen van huiselijk geweld. Het gaat over rechten, plichten en procedures. Het is belangrijk om te weten wat je rechten zijn. Het is ook belangrijk om te weten hoe je ervoor kunt zorgen dat je je recht krijgt. En het is belangrijk om te weten wanneer je rechten verliest.

Alleen de juridische kanten komen aan de orde. Het boekje gaat dus niet over hulpverlening, of de oorzaken van huiselijk geweld.

In de verschillende hoofdstukken staat informatie over een bepaald onderwerp. Daarom begint ieder hoofdstuk met een gekleurde pagina, met daarop de belangrijkste dingen die een slachtoffer moet weten.

Na de gekleurde pagina's wordt meer informatie over de onderwerpen gegeven. Deze is bedoeld voor slachtoffers die meer willen weten, maar ook voor hun hulpverleners.

In de inleiding worden ook wat algemene juridische termen uitgelegd.

HOOFDSTUK 1

INLEIDING

Huiselijk geweld is zeer ingrijpend voor degenen die ermee geconfronteerd worden. Thuis, op de plek waar veiligheid en geborgenheid zou moeten zijn, is geweld en angst. Het is van belang dat slachtoffers van huiselijk geweld hulp kunnen krijgen, opgevangen kunnen worden, en begeleid worden bij het weer op de rails krijgen van hun leven, al dan niet met hun partner. De Advies- en Steunpunten Huiselijk Geweld spelen hier een belangrijke rol in.

Deze brochure gaat niet over hulpverlening, opvang en begeleiding, maar behandelt de juridische aspecten van huiselijk geweld.

Slachtoffers van huiselijk geweld hebben meer mogelijkheden dan het ontvluchten van het geweld en het doen van aangifte; ze hebben rechten. Slachtoffers kunnen in veel gevallen aanspraak maken op het recht om met rust gelaten te worden, het recht om de woning toegewezen te krijgen, het recht op schadevergoeding, rechten met betrekking tot de kinderen, het recht op alimentatie of het recht op een zelfstandige verblijfsvergunning.

Om effectief gebruik te kunnen maken van de rechten die er zijn, is het van belang ze te kennen. Dat geldt voor slachtoffers, maar zeker ook voor degenen die slachtoffers adviseren: medewerkers van politie, jeugdzorg, maatschappelijk werk, huisartsen etcetera. Sommige rechten kunnen worden ‘verspeeld’: degene die de woning verlaat, heeft aanzienlijk minder kans op toewijzing van de woning dan degene die direct stappen onderneemt om de woning toegewezen te krijgen (zie hoofdstuk 5); degene die de kinderen achterlaat bij de partner heeft minder kans op toewijzing van de kinderen dan degene die de kinderen bij zich houdt (zie hoofdstuk 6). Vanzelfsprekend moet de eigen veiligheid voorop staan, maar ook in het geval van huiselijk geweld zal geprobeerd moeten worden een weloverwogen beslissing te nemen. Informatie over de juridische aspecten is daarbij onontbeerlijk.

In deze inleiding komt aan de orde wat onder huiselijk geweld wordt verstaan, voor wie deze brochure is bedoeld en wat de beperkingen zijn van de brochure. Vervolgens worden enkele juridische begrippen uitgelegd.

In de volgende hoofdstukken zullen de verschillende juridische aspecten aan de orde komen.

WAT IS HUISELIJK GEWELD?

Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer wordt gepleegd. Daarbij wordt onder geweld verstaan: aantasting van de persoonlijke integriteit. Het kan gaan om geestelijk en/of lichamelijk (waaronder seksueel) geweld. De huiselijke kring van een slachtoffer bestaat uit (ex-)partner, gezinsleden (ouders, kinderen, broers/zussen), familieleden en huisvrienden.

Zowel partnermishandeling als kindermishandeling vallen dus onder het begrip huiselijk geweld, net als oudermishandeling.

Huiselijk geweld wordt gepleegd door mannen en vrouwen en zowel mannen als vrouwen zijn slachtoffer. Dat neemt niet weg dat huiselijk geweld (en met name partner-geweld) wel een seksespecifiek karakter heeft; 85% van de slachtoffers van huiselijk geweld is vrouw en verreweg de meeste plegers van partner-geweld zijn mannen. Eigenlijk kunnen we dan ook spreken van geweld tegen vrouwen¹.

Huiselijk geweld komt binnen alle bevolkingsgroepen voor: autochtoon en allochtoon; hoog- en laagopgeleid, met een hoge en lage sociaal-economische status.

VOOR WIE IS DEZE BROCHURE?

Deze brochure is zowel bestemd voor slachtoffers van huiselijk geweld en hun omgeving (vrienden en kennissen), als voor professionals die een rol spelen in het adviseren en begeleiden van slachtoffers: medewerkers van de advies- en steunpunten huiselijk geweld, politie, jeugdzorg, maatschappelijk werk, vrouwenopvang, huisartsen, etcetera. Het doel van de brochure is om een zo volledig mogelijk beeld te geven van alle juridische implicaties die een rol kunnen spelen bij huiselijk geweld. Daarbij gaat het om een veelheid van onderwerpen, die bovendien vaak juridisch ingewikkeld zijn. Om de omvang van de brochure beperkt te houden worden niet alle (juridische) begrippen uitgelegd. Dit resulteert in beknopte teksten die veel informatie bevatten, maar daardoor niet eenvoudig te begrijpen zijn.

Achterin de brochure is een overzicht opgenomen van andere brochures en informatie; net als een adressenlijst met instellingen en organisaties waar men terecht kan voor nader (juridisch) advies.

INFORMATIEBLADEN

De verschillende hoofdstukken beginnen met een korte en sterk vereenvoudigde weergave van de informatie in het betreffende hoofdstuk. Bij het samenstellen van deze verkorte informatie is geen volledigheid nagestreefd. Het doel van de informatiebladen is slachtoffers en hun directe omgeving te attenderen op juridische punten die voor hen wellicht van belang kunnen zijn. Naar aanleiding daarvan kan het slachtoffer zich op de relevante punten nader informeren: door het lezen van de volledige tekst in de brochure of door het raadplegen van een deskundige.

WAT STAAT ER NIET IN DEZE BROCHURE

Deze brochure behandelt de juridische aspecten van huiselijk geweld. Dat betekent dat een groot aantal onderwerpen niet aan de orde komt: de sociale en psychologische achtergronden van huiselijk geweld, preventie, methoden om het geweld te stoppen, het aanbod aan opvang en hulpverlening voor daders en slachtoffers. Over deze en andere onderwerpen is het nodige te vinden via de internetsite www.huiselijkgeweld.nl, of via MOVISIE (www.movisie.nl, zie adressenlijst in hoofdstuk 12). Er is een aantal brochures verschenen over wat (potentiële) slachtoffers zelf kunnen doen om zich te beschermen tegen geweld, of waar ze hulp kunnen vragen. Zie onder meer de brochure 'Nu is het genoeg' (Ministerie van Justitie), de brochure 'Als u wordt gestalkt' (TransAct/MOVISIE) en de brochure 'Bescherming tegen Geweld' (MOVISIE, in acht talen). Zie ook de literatuurlijst in hoofdstuk 12.

1. Zie onder meer; Plan van Aanpak Huiselijk Geweld tot 2011 "De volgende fase", Ministerie van Justitie, augustus 2008

ENKELE JURIDISCHE BEGRIPPEN:

ONDERSCHIED STRAFRECHT / BESTUURSRECHT / CIVIEL RECHT

Het Nederlandse recht is neergelegd in een groot aantal wetboeken, die allemaal onderdelen van het recht regelen. Die wetten, en daarmee het recht, zijn in te delen in een aantal hoofdgebieden.

Het strafrecht geeft aan wat er verboden is in de Nederlandse samenleving en geeft de overheid bevoegdheden om op te treden tegen burgers die zich hier niet aan houden. In het strafrecht zijn de procespartijen daarom aan de ene kant de overheid (met de politie en de officier van justitie als uitvoerders) en aan de andere kant de verdachte. Het initiatief van een strafrechtelijke procedure ligt bij de overheid. Het slachtoffer heeft een beperkte rol in het strafrecht.

In het bestuursrecht staan besluiten van overheidsorganen centraal. Vaak wordt zo'n besluit genomen op verzoek van een burger, soms neemt de overheid op eigen initiatief besluiten. Onderdelen van het bestuursrecht zijn bijvoorbeeld het vreemdelingenrecht en het sociaal zekerheidsrecht. Ook openbare orde maatregelen horen bij het bestuursrecht. Een voorbeeld van bestuursrechtelijke maatregel is het tijdelijk huisverbod.

Het civiel recht (ook wel burgerlijk recht genoemd) regelt de rechtsverhouding tussen burgers onderling. De overheid is hierbij geen partij. Dat betekent ook dat civiele procedures gevoerd worden door de ene burger tegen de andere burger. Onderdelen van het civiele recht zijn bijvoorbeeld het schadevergoedingsrecht en het familierecht. Het initiatief van een civiele procedure ligt altijd bij een van de (burgerlijke) partijen.

In deze brochure komen verschillende procedures aan de orde en worden verschillende mogelijkheden genoemd om iets aan te pakken. Wanneer het om strafrechtelijke procedures gaat, betekent het dat politie of justitie iets kunnen doen; gaat het om civiele mogelijkheden, dan moet het slachtoffer zelf het initiatief nemen, maar heeft diegene zelf ook de regie.

TERMINOLOGIE

Binnen de verschillende rechtsgebieden worden verschillende benamingen voor de procespartijen gebruikt. Zolang de schuld van iemand niet door de rechter is vastgesteld, wordt in het strafrecht principieel van een verdachte gesproken; pas wanneer de schuld definitief vaststaat is iemand dader. In het bestuursrecht worden burgers over het algemeen bestempeld als belanghebbenden, terwijl partijen in het civiel recht benoemd worden als eiser en gedaagde, of als verzoeker en verweerder (afhankelijk van de procedure). In deze brochure worden zoveel mogelijk de termen pleger en slachtoffer gebruikt. Waar specifiek een juridische procedure wordt beschreven wordt ook wel de bij die procedure behorende terminologie gebruikt.

HUISELIJK GEWELD EN HET STRAFRECHT

Het woord huiselijk geweld staat niet in het wetboek van strafrecht. Toch is het strafbaar. Dit komt omdat bij huiselijk geweld zaken voorkomen die wel in de wet staan zoals mishandeling, verkrachting, bedreiging of belaging (lastig vallen).

In het wetboek van strafrecht staat ook welke straf een dader kan krijgen. Dat kan een gevangenisstraf zijn, een geldboete of een taakstraf. Een straf kan ook voorwaardelijk zijn. Dat betekent dat de straf niet wordt uitgevoerd wanneer de dader zich aan bepaalde voorwaarden houdt. Zo'n voorwaarde kan bijvoorbeeld een contactverbod zijn, of dat hij hulp gaat zoeken (daderhulpverlening).

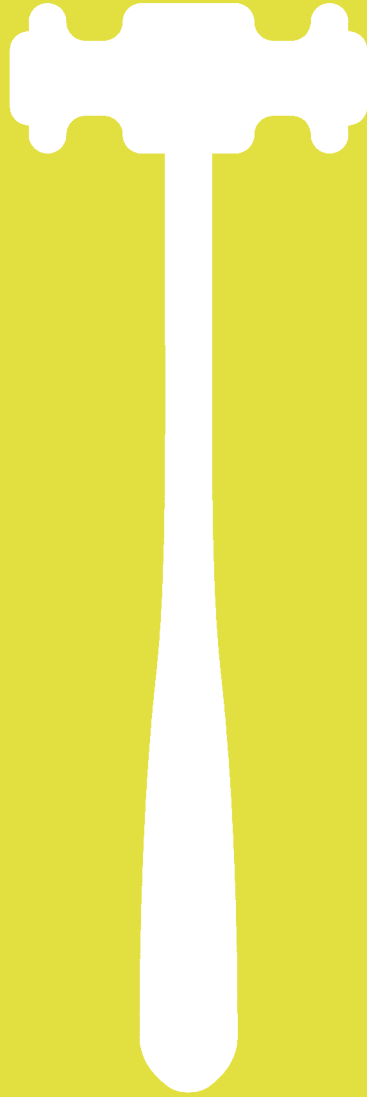
Een strafzaak begint bij de politie. De politie komt in actie na een melding door het slachtoffer of een getuige (bijvoorbeeld de bureu). Als een slachtoffer aangifte wil doen dan is de politie verplicht deze op te schrijven. Als het slachtoffer geen aangifte wil doen dan kan de politie toch een onderzoek starten. Ook als het slachtoffer de aangifte intrekt kan de politie besluiten om het onderzoek voort te zetten.

De politie kan de pleger arresteren en een aantal uren op het bureau vasthouden. Afhankelijk van de ernst van de zaak en de kans op herhaling kan een pleger langer worden vastgehouden. Dit heet voorlopige hechtenis.

Als de politie klaar is beslist de officier van justitie of de pleger voor de rechter moet verschijnen. Als dat niet gebeurt wordt de pleger niet vervolgd. De zaak wordt dan geseponeerd. Als de zaak doorgaat, beslist de rechter of er sprake is van een misdrijf, of de dader strafbaar is, en welke straf hij krijgt.

Als slachtoffer ben je geen partij in de strafzaak: je kunt niet beslissen of er een strafzaak komt, dat doet de officier van justitie. Ook heb je niets te zeggen over de straf die de dader krijgt, dat doet de rechter. Je kunt als slachtoffer wel een gesprek aanvragen met de officier van justitie om te zeggen wat je er van vindt. Als slachtoffer word je in het strafrecht vooral behandeld als getuige. Getuigen moeten verschijnen en moeten de waarheid spreken. Echtgenoten en naaste familieleden hoeven niet tegen elkaar te getuigen, maar het mag wel en de verklaring is dan geldig bewijs.

Als slachtoffer heb je ook rechten in de strafprocedure. Je moet op de hoogte gehouden worden van belangrijke ontwikkelingen, je hebt recht op inzage in het dossier, je kunt een schadevergoeding vragen, en je hebt spreekrecht op de zitting. Het is verstandig hierbij ondersteuning te vragen, bijvoorbeeld van slachtofferhulp of een gespecialiseerde slachtoffer-advocaat. Kinderen kunnen als slachtoffer of als getuige bij de zaak zijn betrokken (of allebei). In al deze gevallen doet de politie een melding bij het Advies en Meldpunt Kindermishandeling (AMK). In de strafzaak worden kinderen alleen als getuige gehoord als dat echt nodig is om het bewijs rond te krijgen.

HOOFDSTUK 2

HUISELIJK GEWELD EN HET STRAFRECHT

In dit hoofdstuk komt aan de orde om welke strafbare feiten het kan gaan bij huiselijk geweld, welke straffen en maatregelen er kunnen worden opgelegd en wanneer huiselijk geweld strafrechtelijk verjaard is. Vervolgens wordt ingegaan op de strafrechtelijke procedure die wordt gevolgd bij huiselijk geweld. Het gaat met name over het optreden van de politie en het Openbaar Ministerie. Bij de behandeling van huiselijk geweld zaken moeten de politie en de officier van justitie zich aan bepaalde richtlijnen houden². Dit hoofdstuk is mede gebaseerd op die richtlijnen.

STAFBARE FEITEN

De term huiselijk geweld komt niet in het wetboek van strafrecht (Sr) voor. In het wetboek van strafrecht wordt een groot aantal gedragingen precies omschreven, waarbij de maximumstraf die op het plegen van dat delict (strafbaar feit) staat wordt vermeld. Huiselijk geweld is niet als apart feit strafbaar gesteld, maar kan bestaan uit een of meer van de delicten die in het wetboek van strafrecht staan omschreven, zoals:

Huisvredebreuk (art. 138 Sr)

Verkrachting (art. 242 Sr)

Gemeenschap met een minderjarige (art. 244/245 Sr)

Aanranding (art. 246 Sr)

Ontucht (art. 247 en 249 Sr)

Brengen tot ontucht/prostitutie (art. 250/250a Sr)

Verlating van hulpbehoevenden (art. 255 Sr)

Iemand tot wiens onderhoud je verplicht bent in hulpeloze toestand brengen of laten, met zwaar lichamelijk letsel tot gevolg (art. 257 Sr)

Wederrechtelijke vrijheidsberoving (art. 282 Sr)

Dwang (art. 284 Sr)

Bedreiging (art. 285 Sr)

Belaging (art. 285b Sr)

Moord en doodslag (art. 287-291 Sr)

Mishandeling en zware mishandeling (art. 300-303 Sr)

Beschadiging van goederen (art. 350 Sr); niet strafbaar tussen echtgenoten.

Iemand kan pas bestraft worden voor het plegen van een delict, wanneer de gehele delictomschrijving kan worden bewezen.

Pogingen tot misdrijven (bijvoorbeeld poging tot doodslag) zijn ook strafbaar.

2. Onder meer de Aanwijzing huiselijk geweld van 14 juli 2008 (werkingsduur: 1 augustus 2008 - 31 juli 2012). Meer informatie over deze Aanwijzing is te vinden in het hoofdstuk 'Het Slachtoffer in de strafzaak'.

STRAFFEN EN MAATREGELLEN

De Nederlandse strafwet kent een aantal straffen en maatregelen. De belangrijkste straffen zijn de geldboete, de gevangenisstraf en de taakstraf. Het is beleid van het Openbaar Ministerie om bij huiselijk geweld binnen een gezin geen geldboete te vorderen; dat zou immers ten koste gaan van het hele gezin. Straffen kunnen onvoorwaardelijk of voorwaardelijk worden opgelegd. Een voorwaardelijke straf wordt niet ten uitvoer gelegd wanneer de veroordeelde aan bepaalde voorwaarden voldoet. Een algemene voorwaarde is dat hij binnen een aantal jaren (meestal twee jaar) geen nieuw strafbaar feit pleegt. De rechter kan ook bijzondere voorwaarden opleggen. In zaken van huiselijk geweld gaat het dan vaak om een straat- en contactverbod, of om het verplicht volgen van daderbehandeling.

Het wetboek van strafrecht bepaalt alleen de maximum-straf die de rechter kan opleggen. Voor bedreiging is dat een gevangenisstraf van 2 jaar voor 'eenvoudige mishandeling' 3 jaar, voor zware mishandeling 8 jaar en voor verkrachting 12 jaar. In sommige gevallen wordt de maximumstraf verhoogd of verlaagd. Zo bepaalt de wet dat de maximumstraf voor mishandeling die wordt gepleegd tegen vader, moeder, echtgenoot of kind (huiselijk geweld dus) met eenderde wordt verhoogd (art. 304 Sr).

Naast straffen kunnen ook maatregelen worden opgelegd, zoals schadevergoeding, opneming in een psychiatrische inrichting of ter beschikking stelling. Wanneer iemand ontoerekeningsvatbaar is kan geen straf worden opgelegd, wel een maatregel.

START STRAFZAAK

Een strafzaak begint met het bekend worden van een (vermoedelijk) strafbaar feit bij de politie. De politie kan dit op verschillende manieren te weten komen: door een melding of aangifte van het slachtoffer, via getuigen (bijvoorbeeld een telefoontje van de burens), of uit eigen waarneming. De politie zal zoveel mogelijk proberen direct na de melding bewijs te verzamelen, bijvoorbeeld door het maken van foto's en het laten doen van medisch onderzoek.

AANGIFTE

Wanneer de politie huiselijk geweld constateert, zal het slachtoffer gevraagd worden aangifte te doen. Ieder slachtoffer kan ook uit eigen beweging naar de politie gaan om aangifte van huiselijk geweld te doen. Als er sprake is van een feit dat in het wetboek van strafrecht strafbaar is gesteld, dan is de politie verplicht een aangifte op te nemen wanneer het slachtoffer dit wil³. De aangifte wordt op het politiebureau opgenomen: het verhaal van het slachtoffer wordt zo goed en gedetailleerd mogelijk op papier gezet. Hierbij moet de politie een speciale checklist gebruiken. De politie moet het slachtoffer doorverwijzen naar gespecialiseerde hulpverleningsinstellingen en het slachtoffer vragen of deze wil dat er een straat- of contactverbod wordt opgelegd (zie ook hoofdstuk 4). Volgens de aanwijzing huiselijk geweld wijst de politie de aangever op de mogelijkheid om domicilie te kiezen op het politiebureau; de adresgegevens van het slachtoffer komen dan niet in de aangifte terecht. Als het slachtoffer zich op een schuiladres bevindt (bijvoorbeeld een opvanghuis) neemt de politie de adresgegevens nooit op in de aangifte.

Het slachtoffer is niet verplicht aangifte te doen, maar ook zonder aangifte kan de politie een strafzaak starten. We spreken dan van ambtshalve vervolging. Bij huiselijk geweld gaat de poli-

3. Artikel 163 lid 5 wetboek van strafvordering

tie in beginsel over tot ambtshalve vervolging. Is er sprake van een zedenmisdrif (aanranding, verkrachting, seksueel misbruik), dan wordt alleen vervolgd als het slachtoffer dat wil, tenzij er sprake is van een ernstige bedreiging van de geestelijke of lichamelijke integriteit van het slachtoffer en het slachtoffer zich in een duidelijke afhankelijkheidspositie ten opzichte van de verdachte bevindt.

Sommige delicten kunnen alleen vervolgd worden na een klacht van het slachtoffer. Dat is iets anders dan een aangifte: een klacht is het uitdrukkelijke verzoek om tot vervolging over te gaan. Dit geldt van de ‘huiselijk geweld delicten’ alleen voor belaging (stalking). In belagingszaken kan dus geen ambtshalve vervolging plaatsvinden.

Intrekken van een aangifte is juridisch niet mogelijk. Desgewenst kan een slachtoffer in een brief de officier van justitie vragen de strafvervolging te stoppen. De officier van justitie hoeft dit verzoek niet te honoreren. Een klacht (nodig bij belaging) kan binnen acht dagen worden ingetrokken; daarmee vervalt de mogelijkheid voor vervolging.

AANHOUDING

Wanneer de politie zelf een strafbaar feit heeft geconstateerd (heterdaad) kan altijd over worden gegaan tot aanhouding (arrestatie) van de verdachte. In de gevallen waarin de politie via een aangifte of een melding kennis neemt van een vermoedelijk strafbaar feit (buiten heterdaad), kan alleen worden overgegaan tot aanhouding van de verdachte wanneer sprake is van een strafbaar feit waarvoor de wet voorlopige hechtenis toestaat. Dit is bij vrijwel alle huiselijk geweld-delicten mogelijk. Volgens de richtlijnen van de politie wordt in zaken van huiselijk geweld tot aanhouding overgegaan wanneer dat mogelijk is.

VASTHOUDEN VERDACHTE, VOORLOPIGE HECHTENIS

Na de aanhouding door de politie kan de verdachte zes uur worden vastgehouden voor verhoor. Hierbij wordt de tijd die nodig is om iemand naar het bureau te brengen en de uren tussen 0.00 ’s nachts en 9.00 ’s ochtends niet meegeteld. Wanneer de politie het noodzakelijk vindt dat de verdachte langer wordt vastgehouden kan worden overgegaan tot in verzekeringstelling. Dit kan alleen voor strafbare feiten waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten. Dat is bij huiselijk geweld vrijwel altijd het geval. Een in verzekeringstelling duurt maximaal drie dagen en kan eenmaal met maximaal drie dagen worden verlengd.

De politie meldt de in verzekeringstelling bij de reclassering, die kan bekijken of er mogelijkheden zijn voor (vrijwillige) daderhulpverlening (zie hoofdstuk 3) en/of begeleiding door de reclassering. Bij ernstige strafbare feiten (moord, doodslag, zware mishandeling), of wanneer sprake is van een (levens)bedreigende situatie kan de verdachte na de in verzekeringstelling in voorlopige hechtenis blijven. Dit wordt op verzoek van de officier van justitie door de rechter bepaald, steeds voor een bepaalde periode. De voorlopige hechtenis kan in totaal maximaal 106 dagen duren; binnen die termijn zal de zaak op zitting moeten worden behandeld, of zal de verdachte in vrijheid moeten worden gesteld.

Het gebeurt vaak dat er voorlopige hechtenis wordt opgelegd, maar dat deze direct wordt geschorst, meestal onder voorwaarden. Dat betekent dat de verdachte vrij komt, maar weer vast zal komen te zitten zodra hij de voorwaarden overtreedt. In zaken van huiselijk geweld zal de officier van justitie zoveel mogelijk aandringen op voorwaarden als het deelnemen aan daderhulpverlening en/of een huis-, straat- of contactverbod.

WEL OF NIET VERVOLGEN

Het Openbaar Ministerie (de officier van justitie) is bevoegd om te beslissen welke zaken vervolgd worden, en welke zaken worden geseponeerd (niet vervolgd). Wanneer politie en justitie tot het oordeel komen dat sprake is van een bewijsbaar strafbaar feit zal in zaken van huiselijk geweld in beginsel vervolging plaatsvinden. Eventueel kan de strafzaak worden geseponeerd onder de voorwaarde dat de verdachte deelneemt aan daderhulpverlening of begeleiding. Indien vervolging plaatsvindt ontvangt de verdachte een dagvaarding om op de terechtzitting te verschijnen. In huiselijk geweld zaken wordt in beginsel altijd een reclasseringsrapport aangevraagd waarin wordt aangegeven of de verdachte in aanmerking komt voor o.a. daderhulpverlening.

GERECHTELIJK VOORONDERZOEK

Wanneer na het politieonderzoek nog nader onderzoek van de zaak nodig is, gebeurt dat door middel van een gerechtelijk vooronderzoek door een rechter-commissaris. Deze kan bijvoorbeeld opnieuw getuigen horen, of een psychiatrisch onderzoek van de verdachte laten verrichten. Wanneer het noodzakelijk wordt geacht dat het slachtoffer nogmaals wordt gehoord, bijvoorbeeld omdat de advocaat van de verdachte vragen wil stellen, gebeurt dat meestal in een verhoor bij de rechter-commissaris.

TERECHTZITTING

De strafzaak wordt uiteindelijk behandeld door de rechtbank. Vaak is dat één rechter, de zogenaamde politierechter, deze kan maximaal 1 jaar gevangenisstraf opleggen. In zaken waarin het Openbaar Ministerie een hogere gevangenisstraf wil eisen, vindt de behandeling plaats bij de meervoudige strafkamer, deze bestaat uit drie rechters.

Tijdens de behandeling van de strafzaak neemt de rechtbank het hele strafdossier door. De verdachte wordt gehoord, net als eventuele getuigen en deskundigen. De officier van justitie eist in een zogenaamd requisitoir een straf. Na het requisitoir houdt de advocaat van de verdachte een pleidooi. De verdachte heeft het laatste woord. Dan doet de rechtbank uitspraak. De politierechter doet dit meestal direct, de meervoudige kamer na twee weken.

HOGER BEROEP EN CASSATIE

Zowel de officier van justitie als de verdachte kunnen in hoger beroep gaan wanneer ze het niet eens zijn met de uitspraak van de rechtbank. Het slachtoffer heeft deze mogelijkheid niet. Het hoger beroep moet binnen veertien dagen worden ingesteld. In hoger beroep wordt de zaak behandeld door het gerechtshof. Na het hoger beroep staat eventueel nog cassatie bij de Hoge Raad open. Er kan geruime tijd (een jaar is geen uitzondering) overheen gaan voor een zaak in hoger beroep door het gerechtshof wordt behandeld. Behandeling door de Hoge Raad laat nog langer op zich wachten. Wanneer de verdachte in afwachting van de behandeling in hechtenis blijft, vindt de behandeling relatief snel (binnen enkele maanden) plaats.

TENUITVOERLEGGING

Het Openbaar Ministerie moet er voor zorgen dat de straffen die zijn opgelegd ook worden uitgevoerd: de tenuitvoerlegging of executie. Ook zorgt het Openbaar Ministerie ervoor dat een reactie volgt wanneer iemand zich niet aan de opgelegde voorwaarden (zoals daderbe-

handeling of een contactverbod) houdt of wanneer een taakstraf niet naar behoren wordt uitgevoerd. Wanneer een voorwaardelijke straf was opgelegd, beslist de rechter of deze wordt omgezet in een onvoorwaardelijke (waarmee de dader dus alsnog de gevangenis ingaat). Wanneer een taakstraf niet naar behoren is uitgevoerd kan het Openbaar Ministerie zelf de vervangende hechtenis bevelen. Hiertegen staat voor de veroordeelde beroep open bij de rechter.

VERJARING

Feiten die te lang geleden zijn gepleegd om nog tot een strafzaak te kunnen leiden, noemen we strafrechtelijk verjaard. De verjaringstermijn is afhankelijk van de maximumstraf die op het delict is gesteld. Wanneer de maximum gevangenisstraf drie jaar of minder is, is de verjaringsstermijn zes jaar. Bij huiselijk geweld zal vaak sprake zijn van een verjaringstermijn van 12 jaar. Dit geldt bij zware mishandeling en de meeste zedenmisdrijven, en bij 'eenvoudige mishandeling' wanneer deze is gepleegd jegens een familielid of echtgenoot⁴. Wanneer het delict gepleegd wordt door een minderjarige dader, zijn de verjaringstermijnen korter.

De verjaringstermijn begint te lopen op de dag nadat het delict gepleegd is. Uitzondering: bij zedenmisdrijven (seksuele delicten) die zijn gepleegd jegens minderjarige slachtoffers gaat de verjaringstermijn pas lopen op de dag nadat het slachtoffer 18 jaar is geworden.

Wanneer een zaak strafrechtelijk verjaard is, betekent dat niet altijd dat er geen juridische mogelijkheden meer zijn. De verjaringstermijnen voor civiele procedures (zoals het vragen van schadevergoeding) zijn niet gelijk aan de strafrechtelijke termijnen; soms zijn ze langer, soms zijn ze korter. Zie hiervoor het hoofdstuk schadevergoeding (hoofdstuk 8).

Het mag duidelijk zijn dat de verjaringsproblematiek ingewikkeld is en dat het aanbeveling verdient hierover zo nodig juridisch advies in te winnen (zie hoofdstuk 11).

HET SLACHTOFFER IN DE STRAFZAAK

Het slachtoffer is geen partij in de strafzaak en heeft dus ook geen zeggenschap over de vraag of er een strafzaak komt en wat daarin aan de orde komt⁵. Wel heeft het slachtoffer rechten en plichten binnen de strafprocedure. Deze staan voor een deel in de wet. Daarnaast zijn er richtlijnen die gelden voor de politie en het Openbaar Ministerie⁶ waarin wordt bepaald hoe slachtoffers behandeld moeten worden. Uitgangspunt is dat de belangen van het slachtoffer worden meegewogen in de strafzaak, voor zover dat redelijk is.

In de volgende paragrafen wordt de huidige situatie (november 2008) omschreven. Een wetsontwerp ter versterking van de positie van het slachtoffer proces ligt bij de Eerste Kamer. Op enkele punten zal hiernaar verwezen worden.

4. Op 'eenvoudige mishandeling' staat een maximumstraf van 3 jaar, waarbij een verjaringstermijn van zes jaar hoort. Wanneer de mishandeling wordt gepleegd jegens een familielid of echtgenoot, wordt de maximumstraf echter met 1/3 verhoogd, en komt dan op 4 jaar.

5. Wanneer het Openbaar Ministerie besluit niet tot vervolging over te gaan, kan het slachtoffer daarover wel een klacht indienen bij het gerechtshof; zie verder onder het kopje beklag over het niet vervolgen

6. Onder meer de volgende aanwijzingen van het college van procureurs-generaal: de Aanwijzing huiselijk geweld; de Aanwijzing slachtofferzorg; de Aanwijzing opsporing en vervolging inzake seksueel misbruik en de Aanwijzing spreekrecht en schriftelijke slachtofferverklaring. Aanwijzingen hebben over het algemeen een werkingsduur van enkele jaren; daarna worden ze verlengd of herzien. De Aanwijzingen zijn te vinden op de website van het Openbaar Ministerie (zie hoofdstuk 12). Een aanwijzing over eerge relateerd geweld is in voorbereiding.

HET SLACHTOFFER IS GETUIGE

Vanuit het perspectief van het strafrecht is het slachtoffer in de eerste plaats getuige. De verklaring van het slachtoffer kan bijdragen aan het bewijs van het strafbare feit waarvan de verdachte wordt verdacht. Getuigen die door de politie worden gehoord zijn niet verplicht mee te werken. Getuigen die een oproep krijgen om bij de rechter-commissaris of op de zitting te komen getuigen zijn verplicht te verschijnen. In beginsel is een getuige ook verplicht te antwoorden. In sommige gevallen bestaat er een verschoningsrecht. Een getuige is dan niet verplicht een verklaring af te leggen of bepaalde vragen te beantwoorden. Het verschoningsrecht geldt wanneer de getuige en de verdachte directe familie zijn (tot in de derde graad) of wanneer getuige en verdachte (ex-) echtgenoten of geregistreerd partner zijn. In huiselijk geweld zaken zal een slachtoffer dat als getuige is opgeroepen zich dus vaak kunnen beroepen op een verschoningsrecht. Er is echter geen sprake van een verschoningsplicht: wanneer de getuige een verklaring aflegt of vragen beantwoordt, kan de betreffende verklaring als bewijsmiddel gelden.

Wanneer het afleggen van een verklaring ernstig gevaar oplevert voor de getuige (kans op represailles) of diens gezondheid kan de rechter bepalen dat de getuige geen verklaring hoeft af te leggen.

Getuigen worden door de rechter onder ede gehoord. Dit betekent dat de getuige verplicht is de waarheid te vertellen, en vervolgd kan worden voor meenede wanneer er in strijd met de waarheid wordt verklaard. Dat geldt ook wanneer de getuige een beroep op het verschoningsrecht had kunnen doen, maar dat niet heeft gedaan. Bij het verhoor door de politie staan getuigen niet onder ede. Het doen van een valse aangifte is wel strafbaar. Bij het horen van een getuige tijdens de rechtszitting kan de rechter bepalen dat dit plaats vindt buiten aanwezigheid van de verdachte⁷.

In zaken van seksueel en huiselijk geweld, waarbij vaak intieme details aan de orde komen, vindt het verhoor van het slachtoffer als getuige zoveel mogelijk al tijdens het gerechtelijk vooronderzoek plaats bij de rechter-commissaris. Het slachtoffer hoeft dan doorgaans niet meer op de openbare terechtzitting te getuigen.

Bij het verhoor door de rechter-commissaris kan het slachtoffer zich laten vergezellen door een vertrouwenspersoon. Hoewel het (nog) niet wettelijk is geregeld, is het in de meeste gevallen mogelijk zich te laten vergezellen door een advocaat. Deze heeft echter geen formele positie en mag bijvoorbeeld geen vragen stellen. Getuigen die zijn opgeroepen om te getuigen op de terechtzitting kunnen zich laten bijstaan door een advocaat.

Zie voor de mogelijkheden van (gefinancierde) rechtsbijstand hoofdstuk 11.

BEJEGENING

Slachtoffers moeten door politie en justitie correct en waar nodig persoonlijk bejegend worden. Voor huiselijk geweld is dit niet nader uitgewerkt in de richtlijnen, voor de bejegening in zedenzaken wel. Dan gaat het om zaken als de keuze voor een vrouwelijke of mannelijke agent, het kunnen meenemen van een vertrouwenspersoon bij de aangifte, het verbod voor de politie om vragen te stellen die de integriteit van het slachtoffer in twijfel trekken of die de strekking hebben het slachtoffer ter verantwoording te roepen voor het gebeurde.

7. Artikel 297 lid 3 wetboek van strafvordering

INFORMATIE

Het slachtoffer heeft er recht op om zo goed mogelijk geïnformeerd te worden door politie en Openbaar Ministerie over het strafproces in het algemeen, de mogelijkheden voor schadevergoeding, hulpverlening en slachtofferhulp. Verder wordt het slachtoffer als hij of zij dat wil geïnformeerd over alle belangrijke gebeurtenissen en beslissingen in het strafproces: het wel of niet vervolgen, de voorlopige hechtenis en in vrijheidstelling, de datum van de zitting en een eventueel hoger beroep of cassatie. Aan slachtoffers van ernstige misdrijven wordt het aanbod gedaan om voor de zitting een gesprek te hebben met de officier van justitie. Wanneer dit aanbod niet wordt gedaan, kan het slachtoffer zelf om een gesprek vragen. Dit verzoek behoort te worden gehonoreerd. De informatieverstrekking na de strafzaak is niet algemeen geregeld, maar beperkt tot een aantal specifieke groepen. Slachtoffers van ernstige zedenmisdrijven waarbij de dader is veroordeeld tot een gevangenisstraf, ontvangen desgewenst bericht van een naderende in vrijheidstelling. Slachtoffers of nabestaanden van daders die een tbs-maatregel opgelegd hebben gekregen worden desgewenst geïnformeerd over het verloop hiervan (aanvang, bewegingsvrijheid van de veroordeelde, verlenging en beëindiging).

INZAGE DOSSIER

Slachtoffers kunnen recht hebben op inzage in alle relevante processtukken uit het strafdossier. Tegen betaling kan een afschrift van (delen van) het dossier worden verkregen. De wet koppelt het recht op inzage nu nog aan het zijn van ‘benadeelde partij’, dit is degene die ten gevolge van het strafbare feit schade heeft geleden en deze vergoed wil hebben.. Om inzage te krijgen is het voldoende om te laten weten dat men overweegt zich als benadeelde partij te voegen in de procedure. Het is niet verplicht om na inzage van het dossier daadwerkelijk een vordering als benadeelde partij in te stellen. Op basis van het dossier kan – met behulp van een terzake deskundige advocaat of andere rechtshulpverlener – beoordeeld worden of een dergelijke vordering zinvol is. Stukken uit de strafzaak kunnen ook gebruikt worden in civiele procedures. Dat kan gaan om schadevergoeding, maar ook om een straat- of contactverbod, of de toewijzing van een woning (zie de volgende hoofdstukken).

In het wetsvoorstel ter versterking van de positie van het slachtoffer wordt het recht op inzage niet langer gekoppeld aan het zijn van benadeelde partij, maar is dit recht verbonden aan het zijn van slachtoffer.

Inzage in het dossier kan in het belang van het onderzoek of op andere zwaarwichtige gronden worden geweigerd; hiertegen kan bezwaar worden gemaakt⁸.

STUKKEN TOEVOEGEN AAN HET DOSSIER

Op dit moment heeft het slachtoffer niet de mogelijkheid om stukken aan het strafdossier toe te voegen, anders dan de schriftelijke slachtofferverklaring (zie verder). Wanneer de nieuwe wet van kracht wordt krijgt het slachtoffer het recht om de officier van justitie te vragen stukken aan het dossier toe te voegen die het slachtoffer van belang acht voor de beoordeling van de zaak tegen de verdachte of van de vordering tot schadevergoeding. De officier kan ook dit alleen op grond van zwaarwegende belangen/gronden weigeren.

8. Nu nog: beroep bij het gerechtshof. In de nieuwe wettelijke regeling: bezwaar bij het gerecht waartoe de officier van justitie behoort.

BEKLAG OVER HET NIET VERVOLGEN

Als het slachtoffer het niet eens is met de beslissing van de officier van justitie om de zaak te seponeren (of af te doen met een transactie), kan het slachtoffer hierover klagen bij het gerechtshof. Dit 'beklag niet vervolgen' moet worden ingediend binnen drie maanden nadat het slachtoffer kennis heeft genomen van de niet vervolging. Het gerechtshof beoordeelt of de officier van justitie een goede afweging heeft gemaakt. Het gerechtshof kan de opdracht aan het Openbaar Ministerie geven om alsnog tot vervolging over te gaan.

Wanneer de politie besluit de strafzaak niet verder door te zetten (politiesept), kan het slachtoffer in een brief de officier van justitie vragen toch vervolging in te stellen. Mocht hierop geen antwoord komen of weigert de officier van justitie vervolging, dan kan alsnog een klacht bij het gerechtshof worden ingediend.

Het slachtoffer kan zich in de beklagprocedure laten bijstaan door een (toegevoegde) advocaat (zie hoofdstuk 11 Juridische bijstand).

SCHADEVERGOEDING BINNEN DE STRAFZAAK

Wanneer het slachtoffer door het handelen van de dader schade heeft geleden, moet de dader dit in beginsel vergoeden. Daarbij kan het zowel om materiële schade (kosten) als om immateriële schade (smartengeld) gaan. In huiselijk geweld zaken ligt schadevergoeding vaak gecompliceerd, zeker wanneer sprake is van een gezamenlijke (financiële) huishouding. Wanneer de relatie is (of wordt) verbroken kan er zeker aanleiding zijn de geleden schade te verhalen op de pleger.

De politie en de officier van justitie behoren na te gaan of er mogelijkheden zijn om al in een vroeg stadium te komen tot afspraken over schadevergoeding aan het slachtoffer. Dat kan alleen bij eenvoudig vast te stellen schade. In zaken van huiselijk geweld zal dat niet vaak aan de orde zijn.

De rechter heeft de mogelijkheid om een schadevergoedingsmaatregel op te leggen of aan een voorwaardelijke straf de voorwaarde te verbinden dat de pleger de schade van het slachtoffer vergoed. Daarnaast heeft het slachtoffer de mogelijkheid om zich als 'benadeelde partij' te voegen in het strafproces, en zo de geleden schade te vorderen. Deze procedure wordt verder besproken in hoofdstuk 8. Daar wordt ook meer aandacht besteed aan de verschillende soorten schade, en aan andere mogelijkheden tot schadevergoeding.

HET SLACHTOFFER OP DE ZITTING

Het slachtoffer is geen partij in de strafzaak. Dit blijkt o.a. tijdens de terechtzitting. Het slachtoffer mag tijdens de strafzaak alleen iets zeggen wanneer hij of zij is opgeroepen als getuige, ter toelichting op een ingestelde vordering benadeelde partij of in het kader van het spreekrecht (zie hierna). Het slachtoffer mag niet reageren op wat de verdachte of diens advocaat zegt.

In de toekomstige wettelijke regeling is bepaald dat het slachtoffer zich kan laten bijstaan, en zich op de zitting kan laten vertegenwoordigen door een advocaat of een andere gemachtigde. Ook bijstand van een tolk is hierin geregeld.

Het is nog niet duidelijk of dit betekent dat het slachtoffer hiervoor gebruik kan maken van gefinancierde rechtsbijstand (zie hoofdstuk 11).

SLACHTOFFERVERKLARING EN SPREEKRECHT

Het strafproces kent twee mogelijkheden waarmee het slachtoffer van zich kan laten horen in de strafprocedure: de schriftelijke slachtofferverklaring en het spreekrecht. Beide bieden de moge-

lijkheid om iets te melden over de gevolgen van het delict; het is niet de bedoeling dat een verklaring wordt afgelegd over de toedracht van het gebeurde, of dat wordt gereageerd op wat er door de verdachte is gezegd bij de politie of op de terechtzitting.

Slachtoffers van delicten waarop een gevangenisstraf van 8 jaar of meer is gesteld en slachtoffers van enkele specifieke delicten (waaronder belaging en sommige vormen van mishandeling) worden door de officier van justitie in de gelegenheid gesteld een schriftelijke slachtofferverklaring in te brengen in het strafproces. Het slachtoffer wordt bij het opstellen van de verklaring in beginsel begeleid door een medewerker van Slachtofferhulp. Slachtoffers die ook een schadevergoeding willen vragen in de strafprocedure (zie hoofdstuk 8) doen er goed aan de slachtofferverklaring ook af te stemmen met de advocaat die die vordering opstelt.

Het spreekrecht is er voor slachtoffers en nabestaanden van ernstige zeden- en geweldsmisdrijven, waaronder mishandeling en belaging. Zij kunnen op de terechtzitting een verklaring afleggen. Slachtoffers van huiselijk geweld komen in beginsel in aanmerking voor het spreekrecht. Dit geldt voor alle slachtoffers vanaf 12 jaar (en in uitzonderingsgevallen ook voor jongere slachtoffers). Ouders van minderjarige kinderen die slachtoffers zijn, hebben geen spreekrecht. Het slachtoffer moet schriftelijk aan de officier van justitie berichten gebruik te willen maken van het spreekrecht en ontvangt dan een oproep voor de zitting. Het Openbaar Ministerie kan een slachtoffer ook uitnodigen gebruik te maken van het spreekrecht. Het is niet verplicht gebruik te maken van het spreekrecht. Ook wanneer een slachtoffer in eerste instantie heeft aangegeven van het recht gebruik te willen maken, kan daarop later worden teruggekomen. Over de vraag of het – juridisch en emotioneel – verstandig is van het spreekrecht gebruik te maken kan advies gevraagd worden aan een (rechts)hulpverlener (zie hoofdstuk 11).

KINDEREN EN HET STRAFPROCES

In de aanwijzing huiselijk geweld wordt ook aandacht besteed aan de positie van kinderen in het strafproces⁹. Zaken waarin kinderen zij betrokken – als getuige en/of als slachtoffer – worden door de politie altijd gemeld bij het Advies en Meldpunt Kindermishandeling (AMK). Het zijn van getuige van huiselijk geweld wordt aangemerkt als een vorm van (psychische) kindermishandeling¹⁰. Het AMK zal daarom iedere melding als vermoeden van kindermishandeling in behandeling nemen. Waar mogelijk wordt ten aanzien van kinderen het traject ‘Kindspoor’ gevolgd. Dit is een traject waarin onder meer politie, AMK en Jeugdzorg op een geprotocolleerde wijze samenwerken.

In de strafprocedure zelf worden kinderen alleen als getuige gehoord als dat echt noodzakelijk is voor de bewijsvoering.

9. De aanwijzing beschrijft de gang van zaken zoals deze plaats dient te vinden; het is nog niet duidelijk of het in de praktijk ook altijd zo zal gaan als is beschreven.

10. Psychische (kinder)mishandeling is als zodanig overigens niet strafbaar.

DADERHULPVERLENING

Daderhulpverlening is er op gericht het gedrag van plegers te veranderen, zodat ze stoppen met het plegen van huiselijk geweld. Met daderhulpverlening bedoelen we therapieën, cursussen en trainingen voor plegers.

De pleger kan zelf om hulpverlening vragen. Maar de pleger kan ook onder druk gezet worden of zelfs worden gedwongen om mee te doen aan daderhulpverlening.

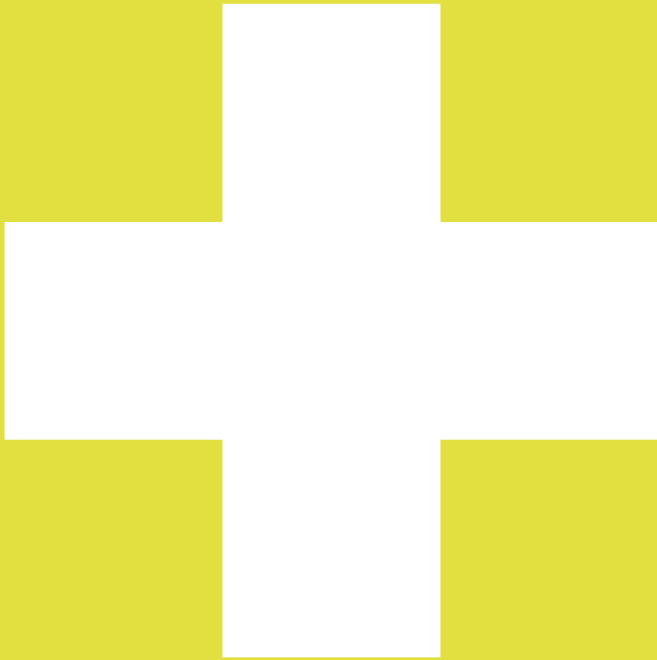
Bij het opleggen van een tijdelijk huisverbod wordt de pleger verwezen naar de daderhulpverlening.

Tijdens de strafprocedure kan de politie of de officier van justitie de reclassering inschakelen om te bekijken of er mogelijkheden zijn voor hulpverlening.

Het deelnemen aan daderhulpverleningsprogramma's kan ook als een voorwaarde worden opgelegd. Dat betekent dat als de pleger de hulpverleningsprogramma's volgt, hij niet (meer) in voorlopige hechtenis hoeft te blijven.

De rechter kan ook daderhulpverlening opleggen. Dat kan in de vorm van een taakstraf of als voorwaarde bij een voorwaardelijke straf.

Wanneer een pleger geestelijk gestoord (psychiatrisch ziek) is, kunnen de partner of naaste familieleden via de officier van justitie om een gedwongen opname te vragen. Dat kan ook wanneer er geen strafzaak is. Voorwaarde is wel dat de pleger een gevaar is voor zichzelf of anderen.

HOOFDSTUK 3

DADERHULPVERLENING

Sinds een aantal jaren is er veel aandacht voor daderhulpverlening. Het doel van daderhulpverlening is gedragsverandering bij de dader en het stoppen van het geweld. Daderhulpverlening kan plaatsvinden op volledig vrijwillige basis, of met inzet van juridische middelen. De strikt vrijwillige hulpverlening komt in deze brochure niet aan de orde, wel de juridische mogelijkheden: daderhulpverlening bij een tijdelijk huisverbod, daderhulpverlening gedurende het strafproces; daderhulpverlening opgelegd door de strafrechter en de gedwongen opname van psychiatrische patiënten. Daderbehandeling kan bestaan uit gesprekken, trainingen en cursussen.

DADERHULPVERLENING BIJ HET TIJDELIJK HUISVERBOD

In de wet tijdelijk huisverbod is bepaald dat ieder huisverbod wordt gemeld bij de door de burgemeester aangewezen instantie voor advies en hulpverlening.

Het is de bedoeling dat binnen 12 uur nadat een huisverbod is opgelegd een instelling voor daderhulpverlening contact opneemt met de uithuisgeplaatste. Wanneer de uithuisgeplaatste een aanbod tot hulpverlening aanvaardt en de acute geweldsdreiging is verdwenen, kan het zijn dat het tijdelijk huisverbod wordt ingetrokken.

Zie verder voor het huisverbod hoofdstuk 4.

DADERHULPVERLENING GEDURENDE HET STRAFPROCES

Politie en justitie proberen de verdachte van huiselijk geweld al tijdens de strafprocedure, dus voordat een rechter uitspraak heeft gedaan in de zaak, deel te laten nemen aan daderhulpverlening. In zaken waarin de verdachte in verzekering wordt gesteld, wordt de reclassering gevraagd te beoordelen of hij in aanmerking komt voor daderhulpverlening (training, cursus of behandeling) en om zo mogelijk een intake te arrangeren. Het feit dat de verdachte deelneemt of heeft deelgenomen aan een hulpverleningstraject kan door de rechter in de strafzaak worden meegenomen bij het bepalen van de strafmaat.

Het Openbaar Ministerie kan ook druk uitoefenen op het deelnemen aan daderhulpverlening. Dat gebeurt dan niet met 'dwang' (het opleggen door de rechter) maar met 'drang': bepaalde voor de verdachte nadelige stappen worden niet uitgevoerd, onder de voorwaarde dat de verdachte deelneemt aan daderhulpverlening. Deze voorwaarde kan worden opgelegd bij een voorwaardelijke schorsing van de voorlopige hechtenis en bij een voorwaardelijk sepot.

Voor de verwijzing naar instellingen van daderhulpverlening zijn werkafspraken gemaakt tussen politie, justitie, reclassering en instellingen voor daderhulpverlening.

DADERHULPVERLENING OPGELEGD DOOR DE STRAFRECHTER

De rechter kan bij de uitspraak in de strafzaak daderhulpverlening opleggen. Dat kan in verschillende vormen. Zo kan een taakstraf worden opgelegd om een bepaald aantal uren deel te nemen aan daderhulpverlening (vaak een cursus of training). Ook kan het deelnemen aan een vorm van daderhulpverlening worden opgelegd als bijzondere voorwaarde bij een (deels) voorwaardelijke straf. Daders die ten gevolge van een geestesstoornis ontoerekeningsvatbaar zijn

kunnen in bepaalde gevallen bij wijze van een maatregel voor een jaar in een psychiatrische ziekenhuis worden geplaatst; bij ernstige delicten is ter beschikkingstelling (TBS) mogelijk. Indien een dader in de vijf voorafgaande jaren driemaal eerder is veroordeeld kan hij door de rechter voor maximaal twee jaar worden geplaatst in een inrichting voor stelselmatige daders (veelplegers). Deze laatste maatregel kan ook voorwaardelijk worden opgelegd, waarbij deelname aan daderhulpverlening als bijzonder voorwaarde kan gelden. In de praktijk worden vooral de taakstraf en de voorwaardelijke straf met daderhulpverlening als bijzondere voorwaarde opgelegd in zaken van huiselijk geweld; de genoemde maatregelen met gedwongen opname worden zelden toegepast.

DE GEDWONGEN OPNAME VAN PSYCHIATRISCHE PATIËNTEN

Naast de gedwongen opname via het strafrecht (zie hiervoor) is er nog een juridische procedure waarmee mensen met een psychiatrische stoornis die als gevolg van die stoornis een gevaar vormen voor zichzelf of anderen, gedwongen kunnen worden opgenomen in een psychiatrische inrichting. Dit gebeurt dan via een rechterlijke machtiging (RM). In spoedeisende gevallen kan een in bewaring stelling (IBS) door de burgemeester plaatsvinden. Echtgenoten/partners en directe familieleden kunnen een schriftelijk verzoek indienen bij de officier van justitie; de officier van justitie vraagt de rechter een rechterlijke machtiging af te geven. Bij een dergelijk verzoek moet altijd een verklaring van een psychiater zijn gevoegd.

Een gedwongen opname is slechts in uitzonderlijke gevallen mogelijk (en nodig); er moet sprake zijn van ernstig gevaar, en van een psychiatrische stoornis.

AFDWINGEN VAN HULPVERLENING VIA EEN CIVIELE PROCEDURE

De vraag is of het mogelijk is een pleger van huiselijk geweld, buiten het strafrecht om, te dwingen een (ambulante) behandeling te ondergaan, of een cursus of training te volgen. Hoewel het in theorie niet uitgesloten is (een dergelijk gebod zou kunnen worden opgelegd in het kader van de schadebeperkingsplicht van de pleger), zijn uit de praktijk nog geen zaken bekend waarin via een civiele procedure daderbehandeling is afgedwongen.

HUIS-, STRAAT- EN CONTACTVERBOD

Soms is het niet genoeg om tegen een pleger van huiselijk geweld te zeggen dat je geen contact meer wilt en dat hij je met rust moet laten. Je hebt dan juridische middelen nodig.

Bij een contactverbod is het iemand verboden om contact met je te zoeken. Hij mag je niet volgen, niet aanspreken, niet opbellen en niet schrijven of e-mailen.

Bij een huisverbod is het iemand verboden in een bepaald huis te komen. Dat kan ook het huis zijn waar hij zelf woont.

Bij een straatverbod mag iemand niet in een straat, of een gebied van een aantal straten komen.

Met ingang van 1 januari 2009 is de wet tijdelijk huisverbod van kracht. Een pleger van huiselijk geweld kan dan voor korte tijd (10 tot maximaal 28 dagen) uit huis worden geplaatst. Het huisverbod wordt opgelegd door de burgemeester. De politie beoordeelt of een huisverbod nodig is; als slachtoffer hoef je er niet om te vragen. Aan een huisverbod is een contactverbod gekoppeld.

Als er een strafprocedure loopt over huiselijk geweld dan kan de pleger een huis-, straat-, en/of contactverbod opgelegd krijgen als bijzondere voorwaarde. Hij hoeft dan bijvoorbeeld niet in voorlopige hechtenis zolang hij het slachtoffer met rust laat. Als je een huis-, straat-, en/of contactverbod wilt en er loopt een strafzaak, bespreek dit dan met de politie of de officier van justitie. Je kunt een advocaat of iemand van slachtofferhulp vragen je daar bij te helpen.

Als er geen strafzaak loopt of als politie en justitie je niet kunnen of willen helpen dan kun je zelf om een huis-, straat-, en/of contactverbod vragen bij de rechter. Je begint dan zelf een civiele procedure. Je hebt hier een advocaat voor nodig en er zijn ook kosten aan verbonden. Voor mensen met weinig geld zijn de kosten beperkt. Ook wanneer je wilt dat een huisverbod langer duurt dan het maximum van vier weken, kun je een civiele procedure beginnen.

HOOFDSTUK 4

HUIS-, STRAAT- EN CONTACTVERBOD

Er zijn in Nederland verschillende juridische mogelijkheden om ervoor te zorgen dat iemand uit je buurt blijft en je niet lastig valt. We spreken dan over een huisverbod, een straatverbod en een contactverbod. Al deze verboden hebben gemeen dat ze de bewegingsvrijheid van de pleger inperken. In dit hoofdstuk wordt eerst omschreven wat onder de verschillende verboden wordt verstaan. Vervolgens komen de manieren waarop een verbod kan worden opgelegd aan de orde in het kader van de Wet tijdelijk huisverbod, in een strafprocedure en via een civiele procedure.

HUISVERBOD, STRAATVERBOD, CONTACTVERBOD

Bij een huisverbod gaat het erom dat iemand de toegang tot de woning van het slachtoffer wordt ontzegd. Deze maatregel is alleen aan de orde wanneer pleger en slachtoffer in het zelfde huis wonen. Is dat niet het geval dan heeft het slachtoffer zonder meer het recht de pleger de toegang te weigeren. Wanneer de pleger het huis dan toch betreedt, is sprake van huisvredebreuk en kan de politie optreden.

Straatverbod is de algemene term voor een verbod om zich in een bepaald gebied te bevinden of te begeven. Het zou eigenlijk beter zijn om te spreken van een wijkverbod of een gebiedsverbod. In enkele gevallen is zelfs een verbod voor een hele gemeente opgelegd.

Over het algemeen wordt de grootte van het gebied waarvoor een straatverbod geldt zodanig vastgesteld dat enerzijds het slachtoffer optimaal beschermd wordt in de dagelijkse bezigheden (zo omvat het gebied meestal het dichtstbijzijnde winkelgebied en eventueel de school van de kinderen) en anderzijds de pleger zo min mogelijk wordt beperkt in zijn bewegingsvrijheid (zo mogelijk wordt rekening gehouden met plaatsen waar de pleger zich redelijkerwijs moet begeven, zoals werk).

Bij een contactverbod wordt het de pleger verboden contact te hebben of te zoeken met het slachtoffer. Meestal wordt expliciet bepaald dat alle contact verboden is: persoonlijk, schriftelijk, telefonisch en per e-mail of in wat voor vorm dan ook.

DE WET TIJDELIJK HUISVERBOD

Met ingang van 1 januari 2009 is de Wet tijdelijk huisverbod van kracht. Deze wet bepaalt dat in gevallen waarin een ernstige dreiging is van huiselijk geweld, degene van wie deze dreiging uitgaat uithuis geplaatst kan worden. Het kan hierbij gaan om (de dreiging van) partnergeweld of kindermishandeling¹¹. Vaak zal er al daadwerkelijk geweld hebben plaatsgevonden; dit is echter geen voorwaarde; het gevaar is voldoende. De inschatting van de dreiging gebeurt door de politie. Hiervoor is een risicoscreeningsinstrument ontwikkeld. De politie zal ook het initiatief

11. En om andere vormen van huiselijk geweld. Waarbij wel opgemerkt moet worden dat alleen meerderjarigen uit huis geplaatst kunnen worden.

nemen tot het opleggen van het huisverbod. Officieel wordt het huisverbod door de burgemeester opgelegd; in de praktijk heeft deze de taak vaak gemandateerd aan een hogere politiefunctie-onaris. Het huisverbod houdt in dat de uithuisgeplaatste onmiddellijk de woning moet verlaten, en deze niet meer mag betreden, of er in de buurt komen. Het huisverbod omvat ook een contactverbod: de uithuisgeplaatste mag geen contact opnemen met degenen die in dezelfde woning wonen/verblijven. Dus ook niet met de kinderen.

Het huisverbod wordt opgelegd voor een periode van 10 dagen, en kan eventueel verlengd worden tot vier weken (dus niet met vier weken).

De uithuisgeplaatste krijgt een gratis advocaat toegewezen en kan in beroep gaan tegen het huisverbod. Het slachtoffer /degene die in de woning achterblijft, is geen partij in de – bestuursrechtelijke – procedure; wel belanghebbende. Als belanghebbende kan het slachtoffer ook zelf in beroep tegen het huisverbod, of vragen om gehoord te worden wanneer de pleger in beroep gaat. Ook moet de belanghebbende op de hoogte gehouden worden van de beslissingen in de procedure. Het slachtoffer krijgt geen (gratis) advocaat toegewezen, maar moet desgewenst zelf een advocaat zoeken (zie hoofdstuk 11). De wet bepaalt dat kinderen van 12 jaar en ouder door de rechter worden gehoord wanneer de uithuisgeplaatste in beroep gaat¹². Jongere kinderen kunnen eventueel ook gehoord worden.

Wanneer een huisverbod wordt opgelegd, wordt dit doorgegeven aan een instelling voor hulpverlening. Het is de bedoeling dat door de hulpverlening binnen 12 uur na de oplegging van het huisverbod contact wordt opgenomen met zowel de uithuisgeplaatste als met degenen die in de woning achterblijven.

Gezien de beperkte duur van het huisverbod (in de regel 10 dagen, en maximaal vier weken) is het van belang dat het slachtoffer eventuele vervolgstappen tijdig in gang zet. Het slachtoffer moet daarover zo spoedig mogelijk na de oplegging van het huisverbod worden geïnformeerd. Dat betreft dan niet alleen de strafrechtelijke procedure, maar ook de civiele mogelijkheden voor een huis-, contact- of straatverbod (zie verderop), of voor het opstarten van een echtscheidingsprocedure met voorlopige voorzieningen ten aanzien van huis en/of kinderen (zie hoofdstuk 5 en 6). Het effectueren van juridische vervolgstappen neemt zeker enkele weken in beslag, zodat enige haast en goede juridische bijstand geboden is.

HET OPLEGGEN VAN EEN HUIS-, STRAAT- EN/OF CONTACTVERBOD

in het kader van de strafrechtelijke procedure

Een huis-, straat- en/of contactverbod kan worden opgelegd als bijzondere voorwaarde in de strafprocedure. Zo kan de voorlopige hechtenis worden geschorst of de strafzaak worden geseponeerd, onder de voorwaarde dat de verdachte het slachtoffer met rust laat. Overtreedt hij deze voorwaarde, dan kan de voorlopige hechtenis alsnog worden uitgevoerd of de zaak alsnog worden vervolgd.

Het is ook mogelijk dat de rechter een deel van de straf voorwaardelijk oplegt en als voorwaarde een straat- of contactverbod oplegt. Wordt het verbod overtreden, dan kan alsnog tenuitvoerlegging van het voorwaardelijke deel van de straf worden gevorderd (zie verder hoofdstuk 2).

12. Tenzij de spoedeisendheid van de zaak zich daartegen verzet.

CIVIELE PROCEDURE HUIS-, STRAAT- EN CONTACTVERBOD

Naast de hierboven beschreven mogelijkheden waarbij burgemeester, politie, justitie of de strafrechter zorgt voor een verbod, kan het slachtoffer zelf vragen om een huis-, straat-, of contactverbod. Een civiel huisverbod heeft het karakter van een (tijdelijke) toewijzing van het alleengebruik van de woning (zie daarvoor hoofdstuk 5).

Het slachtoffer kan in een kort geding procedure de rechter vragen aan de pleger van huiselijk geweld een straat- en/of contactverbod op te leggen. Daarvoor moet duidelijk gemaakt worden dat er sprake is van misdragingen van de pleger jegens het slachtoffer en moet de noodzaak en de spoedeisendheid van het gevraagde verbod onderbouwd worden. Deze noodzaak kan gelegen zijn in de dreiging van herhaling van het gewelddadige gedrag of in de benodigde rust voor het slachtoffer. Voor het voeren van een kort geding procedure is een advocaat verplicht (zie hoofdstuk 11). Behandeling van het verzoek vindt doorgaans binnen enkele weken plaats of nog sneller. De uitspraak kan direct gegeven worden of binnen enkele dagen. Wanneer het geweld en de noodzaak van de maatregel aannemelijk gemaakt kunnen worden, wordt een straat- en/of contactverbod meestal toegewezen. Bij de bepaling van de omvang van het gebied waarvoor het verbod geldt en de duur van het verbod wordt uitdrukkelijk ook gekeken naar de belangen van de pleger; deze worden afgewogen tegen die van het slachtoffer.

Aan een straat- en contactverbod wordt doorgaans een dwangsom verbonden; wanneer de pleger zich niet aan het verbod houdt, moet hij een dwangsom (boete) betalen aan het slachtoffer. In gevallen waarin iemand keer op keer een straat- of contactverbod overtreedt en een dwangsom geen effect heeft, kan als dwangmiddel gijzeling worden opgelegd: bij overtreding van het verbod kan de pleger dan voor een bepaald aantal dagen in hechtenis worden genomen.

HUISELIJK GEWELD EN DE WONING

Als je als slachtoffer van huiselijk geweld niet meer met de pleger in één huis wilt wonen (tijdelijk of definitief) heb je twee mogelijkheden: zelf weggaan, of er voor zorgen dat de pleger het huis uit gaat. Daarvoor zijn verschillende juridische mogelijkheden.

Als je getrouwd bent hebben beide echtgenoten recht om in het huis te wonen. Je kunt dan de rechter vragen te beslissen aan wie de woning wordt toegewezen. De rechter houdt daarbij met een heleboel dingen rekening.

Als je niet getrouwd bent kun je ook recht op de gemeenschappelijke woning hebben, in ieder geval tijdelijk. Of je ook definitief in de woning kunt blijven hangt af van of je naam op het huurcontract of de koopakte staat.

Als je er voor kiest om (zelf) tijdelijk weg te gaan uit het huis, dan moet je bedenken dat daarmee je kansen om het huis later alsnog toegewezen te krijgen kleiner worden.

HOOFDSTUK 5

HUISELIJK GEWELD EN DE WONING

Het kan zijn dat een slachtoffer van huiselijk geweld tijdelijk of definitief niet meer in één huis wil wonen met de pleger. Er zijn dan twee mogelijkheden: het slachtoffer verlaat de woning of het slachtoffer probeert te bewerkstelligen dat de pleger het huis verlaat. Om hierover een beslissing te kunnen nemen is het goed om te weten welke rechten beide partners hebben op het huis, zowel op de korte als op de lange termijn en of die rechten worden verspeeld bij 'vrijwillig' vertrek, bijvoorbeeld als u tijdelijk de woning verlaat of ontvlucht. De rechten en mogelijkheden verschillen bij koop- en huurwoningen en naar gelang er sprake is van een huwelijk of van ongehuwd samenwonen. De verschillende mogelijkheden komen in dit hoofdstuk aan de orde. In dit hoofdstuk worden onder gehuwden ook geregistreerde partners begrepen; zij hebben ten aanzien van de woning dezelfde rechten.

OVEREENSTEMMING

Als tussen de partners overeenstemming bestaat over wie er in de woning blijft wonen dan hoeft hierover doorgaans niet geprocedeerd te worden¹³. Indien een echtscheidingsprocedure wordt gevoerd, kan de onderlinge afspraak daarin worden bekrachtigd. Bij de toewijzing van de woning aan een van de partners komt veel kijken, zoals de verdeling van de overwaarde bij koopwoningen, een eventuele vergoeding van investeringen in de woning, de (on)mogelijkheden van het vinden van vervangende huisvesting, de verdeling van de inboedel, belasting op eventuele overbedeling, korting op uitkeringen op grond van eigen vermogen, etcetera. Advies over de verschillende onderwerpen kunt u krijgen bij een advocaat, notaris en/of belastingadviseur (zie hoofdstuk 11).

TIJDELIJKE TOEWIJZING VAN DE WONING BIJ GEHUWDEN

Gehuwden hebben de mogelijkheid om via een voorlopige voorziening de rechter te vragen het alleengebruik van de woning toegewezen te krijgen. Een dergelijk verzoek moet via een advocaat bij de rechtbank worden ingediend. Een verzoekschrift wordt binnen drie weken behandeld door de rechter, de uitspraak volgt meestal ongeveer een week later. In zeer spoedeisende gevallen is het soms mogelijk de procedure te versnellen. Bij de vraag aan welke partner de woning moet worden toegewezen maakt de rechter een belangenafweging, waarbij met name wordt gekeken naar de mogelijkheden die de partners hebben om tijdelijk elders onderdak te vinden. Daarnaast hechten rechters er doorgaans veel belang aan dat kinderen in ieder geval voorlopig in hun eigen huis kunnen blijven wonen. Het feit dat er huiselijk geweld is gepleegd kan ook een rol spelen bij de belangenafweging. Rechters zijn geneigd de status-quo te handhaven. Heeft een van de partners de woning verlaten, dan wordt deze situatie vaak gehandhaafd. Wanneer binnen vier weken na de uitspraak over de voorlopige voorzieningen een echtscheidingsprocedure wordt gestart, blijven de voorlopige voorzieningen gelden totdat in de echt-

13. Alleen ongehuwd samenwonenden die niet allebei (mede)huurder zijn kunnen niet vrijelijk kiezen wie er in de woning blijft.

scheiding een definitieve regeling is getroffen. Wanneer geen echtscheidingsprocedure wordt gestart, vervallen de voorlopige voorzieningen na die vier weken.

TIJDELIJKE TOEWIJZING VAN DE WONING BIJ ONGEHUWD SAMENWONENDEN

Wanneer partners niet gehuwd zijn, kan geen gebruik gemaakt worden van de procedures uit het echtscheidingsrecht. Wel is het mogelijk om dan in een kort geding aan de voorzieningenrechter te vragen om bij wijze van ordemaatregel te bepalen dat de andere partner de woning moet verlaten en deze gedurende een bepaalde tijd niet meer mag betreden. Dit kan desgewenst worden gecombineerd met een straat- of contactverbod (zie hoofdstuk 4). Voor het voeren van een kort geding procedure is een advocaat verplicht. Behandeling van het verzoek vindt doorgaans binnen enkele weken plaats, soms kan het op een termijn van dagen. De uitspraak kan direct gegeven worden, of binnen enkele dagen. Ook in een kort geding maakt de rechter een belangenafweging. Daarbij kan ook een rol spelen welke juridische mogelijkheden beide partners hebben de woning ook definitief toegewezen te krijgen. Doorgaans wordt in de uitspraak bepaald gedurende welke termijn deze van kracht is.

DEFINITIEVE TOEWIJZING VAN EEN KOOPWONING BIJ GEHUWDEN

In de meeste huwelijken is sprake van een gemeenschap van goederen¹⁴. Dat betekent dat alle bezittingen (en alle schulden) van de partners samen zijn. De koopwoning is dan gemeenschappelijk eigendom van de partners. De definitieve regeling ten aanzien van het eigendom van de woning moet in het kader van de boedelscheiding plaatsvinden. De woning kan aan een van de partners worden toebedeeld (waarbij compensatie van de overwaarde aan de andere partner plaatsvindt door middel van een afkoopsom, of doordat deze andere goederen krijgt toebedeeld) of de woning wordt verkocht. Uitgangspunt is dat de boedelscheiding in overleg tussen partijen (en hun advocaat/advocaten) tot stand komt. Indien nodig kan de rechter de boedelverdeling vaststellen. Vaak is de boedelscheiding nog niet rond op het moment dat de echtscheiding wordt uitgesproken. In dat geval kan de rechter een tweede tijdelijke voorziening treffen: bij de echtscheiding kan worden bepaald dat een van de partners nog zes maanden in de gezamenlijke koopwoning mag blijven wonen. In onderling overleg kan overigens ook besloten worden dat de ene partner eigenaar wordt van de woning en dat de andere partner er blijft wonen of dat de woning gemeenschappelijk bezit blijft. Aan dergelijke afspraken zitten veel (fiscale) haken en ogen, vraag dus advies van een advocaat of notaris.

DEFINITIEVE TOEWIJZING VAN EEN HUURWONING BIJ GEHUWDEN

Echtgenoten zijn van rechtswege medehuurder van de huurwoning. Het is hierbij dus niet van belang welke naam op het huurcontract staat vermeld. In een echtscheidingsprocedure kan de rechter het huurrecht van de woning aan een van beide partners toewijzen. De rechter houdt daarbij rekening met alle omstandigheden, waaronder de wenselijkheid dat de kinderen in hun vertrouwde huis blijven wonen. Ook hier speelt de status quo een belangrijke rol. Vaak wordt de toewijzing zoals die bij voorlopige voorziening was gedaan ook de definitieve.

14. Dit kan anders zijn wanneer er huwelijks voorwaarden zijn gemaakt, maar ook wanneer er in het buitenland is getrouwd, of beide partners uit het buitenland afkomstig zijn. Raadpleeg in dat geval altijd een advocaat.

DEFINITIEVE TOEWIJZING VAN EEN KOOPWONING BIJ ONGEHUWD SAMENWONENDEN

Wanneer de koopwoning eigendom is van een van de partners dan kan de andere partner zo nodig worden gedwongen de woning te verlaten. Dit kan via een kort geding procedure. Daarbij is het gebruikelijk dat degene die moet vertrekken daarvoor een termijn van enkele maanden krijgt. Huiselijk geweld, gepleegd door degene die geen eigenaar is, kan een reden zijn om deze termijn te bekorten.

Wanneer beiden eigenaar zijn van de woning dan kan via de rechter wel een tijdelijke voorziening worden afgedwongen (zie hiervoor), maar is de vraag wie er definitief in de woning kan blijven wonen sterk verbonden met de vraag wie eigenaar wordt of blijft van de woning. Hiervoor zijn verschillende scenario's mogelijk (zie bij gehuwden), die vrijwel altijd bij de notaris vastgelegd moeten worden. Indien het niet mogelijk is om (al dan niet na inschakeling van een advocaat) tot overeenstemming te komen, kan er geprocedeerd worden over de verdeling van de woning; dit is over het algemeen een langdurige procedure.

DEFINITIEVE TOEWIJZING VAN DE HUURWONING BIJ ONGEHUWD SAMENWONENDEN

Partners die niet gehuwd zijn, zijn niet van rechtswege medehuurder. Voor de vraag wie uiteindelijk in de woning kan blijven wonen moet allereerst naar het huurcontract worden gekeken. Is een van de partners huurder dan heeft de ander de medewerking van de verhuurder nodig om medehuurder te worden en daarmee de mogelijkheid om de rechtbank te vragen het huurrecht toegewezen te krijgen. De verhuurder is niet verplicht mee te werken aan het verkrijgen van het medehuurderschap wanneer dat wordt gevraagd met het doel om op korte termijn alleen-huurder te worden.

Wanneer beide partners huurder zijn (of een partner hoofdhuurder en de ander mede-huurder) kan aan de rechtbank worden gevraagd het huurrecht aan een van de partners toe te wijzen. Ook hier maakt de rechter een belangenafweging. Naast de eerder genoemde factoren speelt daarbij vaak de huur-historie een rol: wie heeft de woning oorspronkelijk gehuurd; op basis van wiens wachttijd is de woning toegekend.

Huurzaken worden bij de rechtbank behandeld door de kantonrechter. Hiervoor is de bijstand van een advocaat niet vereist, maar vaak wel nuttig.

VOORRANG BIJ DE TOEWIJZING VAN EEN NIEUWE HUURWONING

Binnen de meeste gemeenten krijgen slachtoffers van huiselijk geweld die ten gevolge van dat geweld zijn opgenomen in een opvanghuis (veelal vrouwenopvang) voorrang bij de toewijzing van een nieuwe woning door middel van een urgentieverklaring. Het kan geruime tijd duren voordat de urgentieverklaring wordt afgegeven. Soms worden aanvullende documenten gevraagd (bijvoorbeeld vanuit de echtscheidingsprocedure). Wanneer (nog) geen zelfstandige verblijfsvergunning is afgegeven, vertraagt dat vaak de afgifte van een urgentieverklaring.

Slachtoffers die niet in de vrouwenopvang zijn opgenomen krijgen in sommige gemeenten voorrang op grond van een rechterlijke uitspraak waarin de woning tijdelijk of definitief aan de andere partner is toegewezen. In andere gemeenten geldt een dergelijke voorrangsregeling niet. Het verdient aanbeveling bij de eigen gemeente te informeren naar het voorrangsbeleid.

HUISELIJK GEWELD EN KINDEREN

Kinderen kunnen op verschillende manieren betrokken zijn bij huiselijk geweld. Ze kunnen zelf het slachtoffer zijn, we spreken dan van kindermishandeling. Ze kunnen ook betrokken zijn omdat een van hun ouders wordt mishandeld door de andere ouder, ze zijn dan getuige van huiselijk geweld. Dit wordt tegenwoordig ook gezien als vorm van kindermishandeling.

Wanneer je als slachtoffer van huiselijk geweld de relatie met de pleger wilt beëindigen en je hebt samen kinderen, dan is het belangrijk om juridisch advies te vragen.

In de meeste gevallen hebben beide ouders namelijk evenveel te zeggen over de kinderen en hebben ze ook recht om de kinderen te zien. Wanneer ouders het hier niet over eens zijn, kan de rechter beslissen bij wie de kinderen gaan wonen en welke omgangsregeling er komt.

Rechters vinden het meestal belangrijk dat kinderen in hun eigen huis blijven wonen en naar hun eigen school blijven gaan. Ook wijzen rechters kinderen vaker toe aan de ouder die op het moment van de rechtszaak voor ze zorgt.

Als je graag wilt dat de kinderen bij je blijven wonen is het dus verstandig om als het kan het huis niet te verlaten. Wanneer je samen met de kinderen vertrekt is het van belang zo snel mogelijk aan de rechter te vragen de kinderen aan jou toe te wijzen en daarbij duidelijk te maken dat je bent vertrokken vanwege het huiselijk geweld. Wanneer je zonder kinderen je partner en het huis verlaat loop je een groter risico dat de kinderen aan je partner worden toegewezen.

Wanneer kinderen de dupe worden van huiselijk geweld, omdat ze er slachtoffer van zijn of omdat ze er getuige van zijn en de ouders kunnen of willen niet genoeg doen om dit te stoppen, kunnen er kindbeschermingsmaatregelen getroffen worden. Bureau Jeugdzorg gaat zich dan met de kinderen bezig houden. De kinderen kunnen onder toezicht worden gesteld en zo nodig uit huis worden geplaatst.

HOOFDSTUK 6

HUISELIJK GEWELD EN KINDEREN

Kinderen kunnen op verschillende manieren betrokken zijn bij huiselijk geweld. Het kind kan zelf slachtoffer zijn, en/of het geweld tussen anderen binnen het gezin ervaren. In alle gevallen is het psychisch zwaar, zowel voor de kinderen als voor de ouders. Daarnaast zijn er de nodige juridische consequenties. Dit hoofdstuk begint met de juridische regels en procedures rond de zeggenschap over, de zorg voor, en het contact met de kinderen in die gevallen waarin de ouders na huiselijk geweld (tijdelijk) uit elkaar gaan. Vervolgens komen de juridische middelen waarmee kinderen tegen (een van) hun ouders beschermd kunnen worden door middel van kindbeschermingsmaatregelen aan de orde.

ouderschap

Voor de vraag welke rechten en plichten beide ouders van een kind hebben is het van belang welke status zij ten opzichte van het kind hebben. Van belang is wie juridisch ouder is van het kind. Dat kan de biologische ouder zijn, maar dat hoeft niet altijd. De vrouw uit wie het kind is geboren is automatisch juridisch ouder. Juridisch vader is: a. de man met wie de moeder op het moment van de geboorte gehuwd is (NB: dit geldt niet voor een geregistreerd partnerschap); b. de man die het kind heeft erkend; c. de man wiens vaderschap door de rechter is vastgesteld. Ook adoptief-ouders¹⁵ zijn juridisch ouder. Juridische ouders hebben recht op omgang, informatie, consultatie en een onderhoudsplicht totdat het kind 21 jaar wordt.

gezag

Wanneer het gaat om zeggenschap over het kind, is niet het juridisch ouderschap van belang, maar de vraag wie het gezag heeft¹⁶. Juridisch ouderschap en gezag vallen vaak samen, maar niet altijd. Een meerderjarige moeder krijgt bij de geboorte automatisch zowel het juridisch ouderschap als het gezag. Is zij op het moment van de geboorte van het kind gehuwd, dan krijgt haar echtgenoot¹⁷ ook automatisch het gezag. Heeft zij op het moment van de geboorte een geregistreerde partner, dan krijgt deze het gezag wanneer hij het kind heeft erkend (en dus juridisch ouder is, zie hiervoor).

Bij ongehuwde partners krijgt de vader niet automatisch het gezag, ook al heeft hij het kind erkend (en is hij dus juridisch ouder). Dat gezag zal bij de rechtbank moeten worden aangevraagd. Aan de andere kant kan ook iemand die geen juridisch ouder is wel gezag krijgen: de nieuwe partner van een ouder die alleen het gezag over een kind heeft, kan onder bepaalde voorwaarden ook via de rechter samen met de andere ouder het gezag krijgen.

15. Dit kan ook de vrouwelijke partner van de moeder zijn.

16. Soms is geen sprake van gezag, maar van voogdij. Zie voor meer informatie de brochures van het ministerie van justitie (zie hoofdstuk 12).

17. Wanneer de echtgenoot of geregistreerd partner van de moeder een vrouw is, kan deze ook gezag krijgen. Zie voor meer informatie de brochures van het ministerie van justitie (zie hoofdstuk 12). Er zijn plannen om de juridische positie van de vrouwelijke meemoeder te versterken.

Degenen die het gezag hebben zijn wettelijk vertegenwoordiger van het kind, en nemen alle belangrijke beslissingen over het kind. Ze zijn verplicht het kind te verzorgen en op te voeden en zijn onderhoudspliktig totdat het kind 21 jaar wordt. Iemand die het gezag niet heeft, heeft geen zeggenschap over het kind. Hij kan dus bijvoorbeeld niet de verblijfplaats van het kind bepalen.

Iemand die geen juridisch ouder is en/of geen gezag heeft over het kind, kan overigens wel recht op omgang hebben (zie verderop in dit hoofdstuk).

Als er sprake is van gezamenlijk gezag, kan dat door de rechtbank worden omgezet in eenhoofd gezag, bijvoorbeeld wanneer de ouders uit elkaar zijn. Dit gebeurt zelden. Ook wanneer een rechter een ouder de omgang met het kind ontzegt (zie verder), wordt het gezamenlijk gezag doorgaans in stand gehouden. Slechts wanneer er geen enkele communicatie tussen de ouders meer mogelijk is, wordt een verzoek om eenhoofd gezag wel eens gehonoreerd.

Voortzetting van het ouderlijk gezag betekent dat beide ouders betrokken moeten zijn bij belangrijke beslissingen ten aanzien van het kind, en toestemming moeten geven voor bijvoorbeeld medische ingrepen of het aanvragen van een paspoort. Wanneer dit problemen oplevert kan vervangende toestemming aan de rechtbank worden gevraagd. Weigert een ouder vaak medewerking, en worden de belangen van het kind daardoor geschonden, dan kan dat reden zijn om alsnog eenhoofd gezag toe te kennen.

DE VERBLIJFPLAATS VAN DE KINDEREN; TOEVERTROUWING

Wanneer partners al dan niet tijdelijk uit elkaar gaan, moet besloten worden waar en bij wie de kinderen gaan verblijven. Indien slechts een van de partners het gezag heeft, heeft de andere partner geen zeggenschap over de kinderen. Deze partner mag de kinderen bij vertrek uit de woning dus in beginsel niet meenemen, en mag de partner die wel het gezag heeft niet beletten om de kinderen mee te nemen of later op te komen halen.

Wanneer beide partners het gezag hebben over de kinderen, dan hebben beide evenveel zeggenschap. In beginsel dienen ze samen de belangrijke beslissingen ten aanzien van de kinderen te nemen. Indien geen overeenstemming bestaat over de vraag bij welke partner de kinderen hun hoofdverblijf (gaan) hebben, dan kan de rechter gevraagd worden daarover een beslissing te nemen. Bij de vraag aan welke partner de kinderen worden toevertrouwd, maakt de rechter een belangenafweging, waarbij het belang van de kinderen voorop moet staan. In de praktijk hechten rechters er doorgaans veel belang aan dat kinderen in hun eigen huis kunnen blijven wonen en hun eigen school kunnen blijven bezoeken. Rechters zijn verder geneigd de status quo te handhaven. Heeft een van de partners de kinderen bij zich, dan wordt deze situatie vaak gehandhaafd. Als er huiselijk geweld is gepleegd jegens de kinderen speelt dat meestal een belangrijke rol bij de toevertrouwing van de kinderen, in die zin dat ze niet aan de pleger worden toevertrouwd. Wanneer niet de kinderen, maar de andere ouder het slachtoffer van het geweld is dan is dat niet altijd het geval. Rechters hechten doorgaans veel waarde aan een proces-verbaal van aangifte, om het gepleegde geweld aannemelijk te maken. De rechter kan zich bij de toewijzing van de kinderen laten adviseren door de Raad voor de Kinderbescherming (zie verderop in dit hoofdstuk).

Vooruitlopend op een definitieve toevertrouwing van de kinderen, is het mogelijk de rechter te vragen een voorlopige voorziening te treffen.

OMGANGSREGELING

Juridische ouders en biologische ouders (de verwekker die een kind niet heeft erkend bijvoorbeeld) hebben recht op omgang met hun kinderen. Ook anderen die een sterke band hebben met het kind kunnen de rechter vragen een omgangsregeling vast te stellen. Dat kan bijvoorbeeld gaan om de partner van de moeder die samen met het kind en de moeder een gezin heeft gevormd. Het omgangsrecht van juridische ouders is wel sterker dan dat van anderen. Aan juridische ouders kan het recht op omgang alleen worden ontzegd wanneer de omgang ernstig nadeel oplevert voor de geestelijke of lichamelijke ontwikkeling van het kind; wanneer de ouder ongeschikt is of niet in staat is tot omgang met het kind; als het kind 12 jaar of ouder is en zelf ernstig bezwaar heeft tegen de omgang met de ouder; of als de omgang om andere redenen in strijd is met zwaarwegende belangen van het kind. Huiselijk geweld gepleegd jegens een kind (kindermishandeling) is vaak reden om het omgangsrecht te ontzeggen. Huiselijk geweld gepleegd jegens de andere partner is dat in de praktijk vaak niet. Maar ook binnen de rechtspraktijk wordt steeds vaker erkend dat het getuige zijn van huiselijk geweld zeer schadelijk is voor kinderen en hun basisveiligheid aantast. Herstel van die basisveiligheid wordt dan beschouwd als voorwaarde voor een omgangsregeling.

Wanneer de rechter geen gronden aanwezig acht om het recht op omgang te ontzeggen, maar ook niet zonder meer een omgangsregeling wil of kan opleggen, wordt vaak gebruik gemaakt van omgangsbemiddeling, proefomgangsregelingen of begeleide omgang.

PROCEDURES OVER GEZAG, TOEVERTROUWING EN OMGANG

Beslissingen over gezag, toevertrouwing van de kinderen (verblijfplaats) en omgang kunnen worden genomen in het kader van een echtscheidingsprocedure, of los van een echtscheiding. Dat laatste zal het geval zijn wanneer partners die ongehuwd samenwonen uit elkaar gaan, of wanneer er conflicten zijn ten aanzien van de kinderen tussen ouders die al gescheiden zijn.

In alle gevallen geldt dat een verzoek moet worden ingediend bij de rechtbank (familiekamer). Daarvoor is de rechtsbijstand van een advocaat noodzakelijk¹⁸.

Kinderen van 12 jaar en ouder worden door de rechter gehoord. Partijen worden over het algemeen ook gehoord. Zo nodig wordt een advies gevraagd aan de Raad voor de Kinderbescherming (zie hierna).

MEDIATION EN OUDERSCHAPSPLAN

In het echtscheidingsrecht wordt steeds vaker gebruik gemaakt van mediation: via een echtscheidingsbemiddelaar proberen de partners gezamenlijk afspraken te maken over alles wat geregeld moet worden bij een echtscheiding. Vooral bij afspraken over de kinderen wordt het van groot belang geacht dat de ouders hier samen uit komen. Kindermishandeling of partnergeweld wordt soms gezien als contra-indicatie voor mediation (mediation veronderstelt dat het mogelijk is om zonder angst en als gelijkwaardige partners afspraken te maken), maar niet altijd.

Bij de Eerste Kamer is momenteel een wetsontwerp aanhangig waarbij ouders voordat een echtscheidingsprocedure gestart kan worden een gezamenlijk ouderschapsplan moeten opstellen. Soms zal volstaan kunnen worden met een eenzijdig plan. Dat geldt in ieder geval als een van de partners na huiselijk geweld in een opvanghuis verblijft. Of ook in andere gevallen van huise-

18. Dit geldt niet voor het aanvragen van het gezamenlijk gezag; dit kan door middel van een eenvoudig formulier.

lijk geweld volstaan kan worden met een eenzijdig plan, of dat dan wel een gezamenlijk ouderschapsplan wordt verlangd, zal de praktijk moeten uitwijzen.

VOORLOPIGE VOORZIENINGEN

In het kader van of vooruitlopend op een echtscheidingsprocedure is het mogelijk om de rechter te vragen een voorlopige beslissing te nemen over de toevertrouwing van de kinderen en/of de omgang¹⁹. Ook dit moet via een advocaat. Een verzoekschrift voorlopige voorzieningen wordt binnen drie weken behandeld door de rechter, de uitspraak volgt meestal ongeveer een week later. In zeer spoedeisende gevallen is het soms mogelijk de procedure te versnellen. Wanneer binnen vier weken na uitspraak over de voorlopige voorzieningen een echtscheidingsprocedure wordt gestart blijven de voorlopige voorzieningen gelden totdat in de echtscheiding een definitieve regeling is getroffen. Wanneer geen echtscheidingsprocedure wordt gestart vervallen de voorlopige voorzieningen na die vier weken.

De voorlopige voorzieningenprocedure is gekoppeld aan het echtscheidingsrecht. Ongehuwd samenwonenden kunnen er dus geen gebruik van maken. Zij kunnen (via hun advocaat) proberen hun verzoek voor een definitieve regeling versneld behandeld te krijgen, en de rechtbank vragen om voor de duur van de procedure een voorlopige regeling te treffen. In zeer spoedeisende zaken kan eventueel een kort geding worden gevoerd. In kort geding kan bijvoorbeeld ‘afgifte’ van een kind worden gevraagd, of medewerking aan een omgangsregeling op straffe van een dwangsom. De kort geding rechter geeft geen oordeel over wat er uiteindelijk moet gebeuren, maar houdt in de beslissingen over de korte termijn maatregelen wel rekening met de achtergronden van de zaak, waaronder huiselijk geweld.

RAAD VOOR DE KINDERBESCHERMING

In alle zaken die een minderjarig kind aangaan kan de rechter advies vragen aan de Raad voor de Kinderbescherming. In zaken over de toewijzing van kinderen en omgangsregelingen waarin de partners het niet eens zijn gebeurt dat vaak. De Raad voor de Kinderbescherming doet dan een onderzoek, waarbij ze de kinderen zien en gesprekken voeren met beide ouders en vaak ook met informanten (zoals de school). Het advies van de Raad voor de Kinderbescherming weegt doorgaans zwaar mee in de beslissing van de rechtbank.

KINDERBESCHERMINGSMAATREGELEN

Ouders die het gezag hebben over hun kinderen, hebben in beginsel ook de zeggenschap over hen en de vrijheid de kinderen zo op te voeden als hen goedgevalt (zie hiervoor). In de wet is echter een aantal maatregelen opgenomen voor het geval de belangen van de kinderen hierbij ernstig in de knel komen, de zogenaamde kinderbeschermingsmaatregelen. Deze maatregelen variëren van een ondertoezichtstelling tot een ontzetting uit het gezag. In de volgende paragrafen wordt alleen ingegaan op de ondertoezichtstelling (met en zonder uithuisplaatsing) en de manier waarop deze wordt toegepast in gevallen van huiselijk geweld. Daarvoor komen de taken en bevoegdheden van de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling kort aan de orde.

19. Ook andere nevenvoorzieningen (voorlopige toewijzing van de woning, alimentatie) kunnen worden vastgesteld.

ADVIES- EN MELDPUNTEN KINDERMISHANDELING (AMK)

De Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK) maken deel uit van de Bureaus Jeugdzorg. Bij het AMK kan iedereen (individuele burgers en professionals, zoals leraren en huisartsen) anoniem terecht voor advies hoe het beste omgegaan kan worden met een vermoeden van kindermishandeling. Daarnaast kunnen bij het AMK vermoedens van kindermishandeling worden gemeld. Dit laatste kan slechts in uitzonderingsgevallen anoniem. Na een melding stelt het AMK een onderzoek in naar het vermoeden, en initieert zo nodig hulp of maatregelen. Wanneer vrijwillige hulpverlening niet voldoende wordt geacht, meldt het AMK de kindermishandeling bij de Raad voor de Kinderbescherming, zodat zo nodig een kinderschermingsmaatregel kan worden getroffen.

Wanneer het AMK vermoedt dat er sprake is van een ernstig strafbaar feit en dat een onderzoek van de politie noodzakelijk is voor de veiligheid van het kind kan het AMK aangifte bij de politie doen.

ONDERTOEZICHTSTELLING

Wanneer een kind zodanig opgroeit dat zijn zedelijke of geestelijke belangen of zijn gezondheid ernstig wordt bedreigd en andere middelen om die bedreiging af te wenden (zoals vrijwillige hulpverlening) geen reële optie vormen, kan de kinderrechter een kind onder toezicht stellen van een gezinsvoogdij-instelling. Het verzoek bij de rechter kan onder meer worden ingediend door een ouder, een niet-ouder die het kind (mede) verzorgt en opvoedt, het Openbaar Ministerie en door de Raad voor de Kinderbescherming. De Raad voor de Kinderbescherming speelt een centrale rol bij het opleggen van kinderschermingsmaatregelen; in alle gevallen brengt de Raad een advies uit.

Bij een ondertoezichtstelling blijft het gezag van de ouder(s) over het kind in stand; het gezag wordt echter beperkt in die zin dat de ouder de hulp en aanwijzingen van de gezinsvoogdijstelling moet accepteren. Het doel van een ondertoezichtstelling is zodanige hulp en begeleiding te bieden in de gezinssituatie, dat de ouders weer zelf in staat zijn hun kind een goede en veilige thuisbasis en opvoeding te bieden. Een ondertoezichtstelling wordt opgelegd voor maximaal een jaar, en kan (steeds) worden verlengd.

VOORLOPIGE ONDERTOEZICHTSTELLING

Normaliter duurt het enige weken/maanden voordat een verzoek tot ondertoezichtstelling door de kinderrechter wordt behandeld. Wanneer de situatie voor het kind zo ernstig is dat dat niet kan worden afgewacht, kan de kinderrechter een kind voorlopig onder toezicht stellen. Dit in afwachting van de definitieve ondertoezichtstelling. Een voorlopige ondertoezichtstelling kan maximaal drie maanden duren.

GEZINSVOOGDIJ

De ondertoezichtstelling wordt uitgevoerd door een Bureau Jeugdzorg. Deze stelt doorgaans een gezinsvoogd aan die het kind en het gezin begeleidt. In zaken van huiselijk geweld kan de gezinsvoogd daderbehandeling en/of systeemgerichte therapie initiëren. Wanneer het nodig is kan het Bureau Jeugdzorg schriftelijke aanwijzingen geven over de verzorging en opvoeding van de minderjarige.

UITHUISPLAATSING KIND

Bij een ondertoezichtstelling blijft het kind in beginsel bij de ouder(s) wonen. In die gevallen waarin het noodzakelijk is in het belang van het kind, kan de kinderrechter het Bureau Jeugdzorg machtigen het kind voor een bepaalde periode uit huis te plaatsen. Een kind kan geplaatst worden bij een pleeggezin of in een instelling.

Wanneer er sprake is van huiselijk geweld en de thuissituatie niet veilig is voor het kind, kan dat reden zijn voor een uithuisplaatsing van het kind. Dit geldt wanneer beide ouders pleger van het geweld (kinder mishandeling) zijn, maar ook wanneer de ouder die geen geweld pleegt (en wellicht zelf ook slachtoffer is) onvoldoende doet om het geweld te beëindigen. Het is niet mogelijk om in het kader van een kindbeschermingsmaatregel de pleger van huiselijk geweld uit huis te zetten, hiervoor is over het algemeen actie van de andere ouder noodzakelijk (zie hoofdstuk 5, huiselijk geweld en de woning).

PROCEDURES

Alle belangrijke beslissingen over kindbeschermingsmaatregelen worden genomen door de kinderrechter. Over het algemeen vindt een zitting plaats voordat de kinderrechter een beslissing neemt. In spoedeisende gevallen (voorlopige ondertoezichtstellingen en sommige uithuisplaatsingen) beslist de rechter eerst en vindt binnen twee weken daarna een zitting plaats. Ouders worden opgeroepen bij de zittingen aanwezig te zijn en hebben het recht zich te laten bijstaan door een advocaat (zie hoofdstuk 11, rechtsbijstand). Kinderen van 12 jaar en ouder worden door de kinderrechter gehoord.

INKOMEN

Sommigen zijn bang om uit een gewelddadige relatie te stappen omdat ze geen eigen inkomen hebben. Er zijn twee wettelijke regelingen waar slachtoffers van huiselijk geweld een beroep op kunnen doen: alimentatie en bijstand.

Als je getrouwd bent (geweest) dan heb je mogelijk recht op partneralimentatie als je partner voldoende inkomen heeft terwijl jij onvoldoende inkomsten hebt. Dit geldt ook bij een geregistreerd partnerschap, maar niet voor ongehuwd samenwonenden. Partneralimentatie wordt door de rechter vastgesteld; je kunt een verzoek indienen via een advocaat.

Ouders zijn verplicht om te betalen voor het levensonderhoud van hun kinderen. Dit geldt ook voor vaders die de kinderen niet hebben erkend. Dit betekent dat ze kinderalimentatie moeten betalen aan degene die voor de kinderen zorgt. De rechter bekijkt of iemand kinderalimentatie kan betalen en stelt het bedrag vast. Een verzoek kan worden ingediend via een advocaat.

Wanneer je onvoldoende inkomsten hebt om in je levensonderhoud te voorzien, kun je bij de gemeentelijke sociale dienst een bijstandsuitkering aanvragen. Het uitgangspunt is dat je in je eigen levensonderhoud voorziet en probeert om werk te vinden.

HOOFDSTUK 7

INKOMEN

De angst geen inkomen meer te hebben kan een belemmering zijn om uit een gewelddadige relatie te stappen. In dit hoofdstuk wordt kort aandacht besteed aan een tweetal wettelijke regelingen waar slachtoffers van huiselijk geweld zonder eigen inkomen na het verbreken van de relatie een beroep op kunnen doen: bijstand en alimentatie. Ten aanzien van alimentatie wordt achtereenvolgens ingegaan op partneralimentatie, kinderalimentatie en de alimentatieprocedures.

BIJSTANDSUITKERING

Het uitgangspunt van de wet werk en bijstand zoals die sinds 1 januari 2004 geldt is dat iedereen door middel van werk in het eigen levensonderhoud voorziet. Degenen die geen werk hebben kunnen zich melden bij de gemeente. De gemeente heeft de plicht iedereen te helpen bij het zoeken van werk; in de tussentijd wordt (mits aan alle voorwaarden is voldaan en degene om wie het gaat geen ander inkomen of vermogen heeft) een bijstandsuitkering verstrekt. Ook alleenstaande ouders (ook van jonge kinderen) moeten in beginsel aan het werk. Voorwaarde is dan wel dat er goede kinderopvang beschikbaar is. Gemeenten kunnen op grond van bijzondere omstandigheden iemand tijdelijk ontheffen van de plicht om te werken. Iedere gemeente ontwikkelt hierop zelf beleid. Er is geen standaardbeleid ten aanzien van slachtoffers van huiselijk geweld, het is wel gebruikelijk dat vrouwen in de vrouwenopvang tijdelijk worden vrijgesteld van de werkplicht.

Partners die na huiselijk geweld uit elkaar gaan en daardoor geen inkomen meer hebben kunnen zich direct wenden tot de gemeente om een uitkering aan te vragen. Er kan geruime tijd overheen gaan voordat een uitkering wordt toegekend en betaald. In zeer spoedeisende gevallen kan om een voorschot worden gevraagd.

De gemeente gaat bij het verstrekken van een bijstandsuitkering altijd na of de betrokkene recht heeft op alimentatie. Is dit het geval dan wordt de alimentatie die wordt ontvangen in mindering gebracht op de uitkering. Indien geen alimentatie wordt ontvangen maar hier wel recht op bestaat, heeft de gemeente de mogelijkheid om zelf (een deel van) de bijstandsuitkering te verhalen op de alimentatieplichtige.

PARTNERALIMENTATIE

Echtgenoten en geregistreerde partners zijn wettelijk verplicht om bij te dragen in de kosten van de huishouding en om in elkaars levensonderhoud te voorzien²⁰. Dit betekent dat degene die inkomen heeft ervoor moet zorgen dat ook de andere partner de noodzakelijke uitgaven kan doen.

De verplichting om financieel voor elkaar te blijven zorgen, blijft ook na het huwelijk bestaan. Wanneer een van de partners onvoldoende inkomsten heeft, moet de andere partner doorgaans

20. Ten aanzien van ongehuwd samenwonenden is deze verplichting niet in de wet vastgelegd. Toch gaan verschillende regelingen er van uit dat ongehuwd samenwonenden elkaar onderhouden zo lang zij samenwonen: de niet verdienende partner heeft geen recht op een bijstandsuitkering of huursubsidie wanneer de andere partner voldoende inkomen heeft.

alimentatie betalen. De duur van de alimentatieverplichting is maximaal 12 jaar en hangt onder meer af van de duur van het huwelijk en van de vraag of er kinderen zijn. De alimentatieplicht eindigt wanneer de alimentatiegerechtigde met een nieuwe partner gaat trouwen of samenwonen. In onderling overleg kan een andere alimentatieduur worden afgesproken. De hoogte van de alimentatie kan door de ex-partners in onderling overleg worden afgesproken¹⁴ of door de rechter worden vastgesteld.

KINDERALIMENTATIE

Ouders zijn verplicht ook na de verbreking van de samenwoning hun kinderen financieel te onderhouden totdat deze 21 jaar zijn. Deze plicht geldt voor de juridische ouders en voor niet-ouders die het gezag hebben over het kind. Ook ten aanzien van de biologische vader van het kind kan een onderhoudsplicht worden vastgesteld (zie hoofdstuk 6). Wanneer er meerdere personen verantwoordelijk zijn voor het financiële onderhoud van een kind, moeten ze hieraan allen meebetalen, naar rato van hun mogelijkheden. Kinderalimentatie wordt doorgaans betaald aan de ouder die (het grootste deel van de) dagelijkse verzorging van het kind heeft. De hoogte van de kinderalimentatie kan door de partijen in overleg worden vastgesteld. Deze wordt echter altijd getoetst door de rechter. Wanneer er geen overeenstemming is stelt de rechter de hoogte van de kinderalimentatie vast.

Hoewel het meestal tussen dezelfde partijen gaat staan kinderalimentatie en omgangsrecht geheel los van elkaar. Het (moeten) betalen van kinderalimentatie geeft dus geen recht op omgang en andersom: ook wanneer er geen kinderalimentatie wordt betaald kan er wel recht op omgang zijn.

ALIMENTATIEPROCEDURES

In het kader van een echtscheidingsprocedure worden de verzoeken om partner- en kinderalimentatie doorgaans meegenomen. Het is ook mogelijk om bij wijze van een voorlopige voorziening partner- en/of kinderalimentatie toegewezen te krijgen voor de duur van de echtscheidingsprocedure. Deze voorziening kan op vrij korte termijn (enkele weken) worden getroffen. De vaststelling van kinderalimentatie buiten het geval waarin tevens een scheidingsprocedure wordt gevoerd vindt ook plaats bij de rechtbank; hiervoor moet een afzonderlijk verzoekschrift worden ingediend. Om genoemde verzoeken in te dienen bij de rechtbank is de bijstand van een advocaat noodzakelijk (zie hoofdstuk 11, rechtsbijstand). Wanneer de alimentatie door de rechtbank is vastgesteld en de alimentatieplichtige weigert te betalen, kan de alimentatie zo nodig geïnd worden door middel van het leggen van loonbeslag bij de werkgever van de alimentatieplichtige. Die werkgever is dan verplicht de alimentatie rechtstreeks aan de alimentatiegerechtigde te betalen.

SCHADEVERGOEDING

Als slachtoffer kun je veel schade lijden door huiselijk geweld. Emotionele schade zoals pijn, verdriet en angst of materiële schade zoals de kosten van beschadigde kleding en spullen, ziektekosten, verhuiskosten, verlies aan inkomen of therapiekosten. Er zijn mogelijkheden om van de pleger een vergoeding van deze schade te vragen. Daarvoor bestaan verschillende procedures.

Het meest eenvoudig is het om je in de strafzaak te 'voegen als benadeelde partij'. Je kunt dan vergoeding vragen van schade die gemakkelijk is vast te stellen. Slachtofferhulp Nederland kan je hierbij helpen. Je kunt ook naar een advocaat gaan voor hulp.

Wanneer de schade niet zo gemakkelijk is vast te stellen of wanneer er geen strafzaak is, kun je zelf een civiele procedure beginnen waarin je schadevergoeding vraagt. Hiervoor heb je altijd een advocaat nodig.

Het Schadefonds Geweldsmisdrijven kan schade-uitkeringen doen aan slachtoffers van ernstige geweldsmisdrijven die hun schade niet kunnen of willen verhalen op de pleger.

HOOFDSTUK 8

SCHADEVERGOEDING

De schade die een slachtoffer van huiselijk geweld lijdt kan aanzienlijk zijn. Emotioneel en materieel, maar ook wat betreft kosten die gemaakt moeten worden.

Iemand die schade lijdt als gevolg van het handelen van iemand anders, kan recht hebben op vergoeding van zowel de materiële schade (kosten) als de immateriële schade (smartengeld). In dit hoofdstuk komt aan de orde wanneer er een recht op schadevergoeding bestaat, welke schade voor vergoeding in aanmerking komt, en welke manieren er zijn om de schade vergoed te krijgen. Er wordt kort ingegaan op de verjaring, en op mogelijkheden om schade vergoed te krijgen wanneer verhaal op de pleger niet mogelijk is.

VOORWAARDEN VOOR SCHADEVERGOEDING

In het burgerlijk wetboek is in artikel 6:162 bepaald dat iemand die een onrechtmatige daad pleegt jegens iemand anders verplicht is om de schade die de ander ten gevolge van die onrechtmatige daad lijdt te vergoeden. Onrechtmatig handelen is het handelen in strijd met het recht of met de maatschappelijke zorgvuldigheid. Wanneer huiselijk geweld een strafbaar feit oplevert is het daarmee automatisch een onrechtmatig daad. Maar ook vormen van huiselijk geweld die niet als zodanig strafbaar zijn gesteld (bijvoorbeeld psychische mishandeling die niet gekwalificeerd kan worden als bedreiging of belaging) kunnen wel onrechtmatig zijn. Om de schade op de pleger te kunnen verhalen is het verder noodzakelijk aan te tonen dat de schade het gevolg is van het onrechtmatig handelen. In sommige gevallen is dat eenvoudig, bijvoorbeeld een gebroken bril als gevolg van een klap. Soms is het ingewikkelder; bijvoorbeeld of de psychische schade het gevolg is van mishandeling door de partner of dat de schade het gevolg is van een vroeger jeugdtrauma.

WELKE SCHADE KOMT VOOR VERGOEDING IN AANMERKING

De schade kan worden onderverdeeld in materiële schade en immateriële schade. Materiële schade of vermogensschade omvat zowel geleden verlies als gederfde inkomsten. Ook de kosten die gemaakt worden om de schade te beperken en vast te stellen vallen onder de materiële schade. Bij materiële schade moet worden gedacht aan de kosten van reparatie of vervanging van vernielde kleding, bril of huisraad, de kosten van medische behandeling en therapie, de kosten van tijdelijk verblijf elders en van verhuizing of de kosten van rechtsbijstand. Ook het inkomen dat een slachtoffer ten gevolge van het onrechtmatig handelen mist is een schadepost. De omvang van de materiële schade is in beginsel exact te berekenen.

Immateriële schade wordt ook wel smartengeld genoemd. Het gaat hierbij om schade die niet het vermogen van het slachtoffer raakt, maar diens gevoelswereld. Daarbij gaat het om de pijn, het verdriet, psychisch en/of lichamelijk letsel en de beperkingen die iemand daardoor ervaart. Niet alle immateriële schade komt voor vergoeding in aanmerking; alleen wanneer het slachtoffer lichamelijk letsel heeft opgelopen, in de goede naam is geschaad of op een andere wijze in de persoon is aangetast bestaat er recht op immateriële schadevergoeding. In zaken van huiselijk geweld zal veelal sprake zijn van lichamelijk letsel en/of van een andere aantasting van de persoon. De omvang van immateriële schade is niet exact te berekenen en wordt naar redelijk-

heid vastgesteld. De ernst van het letsel en de beperkingen die het slachtoffer daardoor ervaart spelen hierbij een belangrijke rol.

SCHADEVERGOEDING IN DE STRAFPROCEDURE: SCHADEBEMIDDELING DOOR POLITIE OF JUSTITIE

Wanneer er sprake is van duidelijke, eenvoudig vast te stellen schade, kunnen politie of justitie bemiddelen tussen slachtoffer en pleger om tot een schadevergoedingsregeling te komen. Bij zaken van huiselijk geweld is dit vrijwel nooit aan de orde.

SCHADEVERGOEDING IN DE STRAFZAAK: BIJZONDERE VOORWAARDE EN MAATREGEL

De strafwet kent een aantal mogelijkheden waarbij aan de pleger de verplichting opgelegd kan worden de schade van het slachtoffer te vergoeden. Het betalen van een schadevergoeding kan opgelegd worden als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke schorsing van de voorlopige hechtenis, een voorwaardelijk sepot of een voorwaardelijke straf (zie hoofdstuk 2). Daarnaast kent de wet de schadevergoedingsmaatregel: de rechter kan bepalen dat de pleger een schadevergoeding aan het slachtoffer moet betalen. Het gaat in deze gevallen om een strafrechtelijke procedure, wat wil zeggen dat de schadevergoeding niet door het slachtoffer wordt gevorderd maar op initiatief van een overheidsinstelling (meestal de officier van justitie) wordt opgelegd. Vanzelfsprekend kan het slachtoffer wel aan de officier van justitie melden wel of geen prijs te stellen op schadevergoeding. In de praktijk wordt de schadevergoedingsmaatregel vaak opgelegd in combinatie met de toewijzing van de vordering als benadeelde partij (zie hierna). Dit heeft voor het slachtoffer het voordeel dat justitie zorgt voor de inning van de vordering: wanneer de rechter een schadevergoedingsmaatregel oplegt, wordt deze geïnd door het justitieel incassobureau, die zorgt dat het geld uiteindelijk bij het slachtoffer terecht komt. In de nabije toekomst zal bij schadevergoedingsmaatregelen die worden opgelegd bij zeden- en geweldsmisdrijven Justitie de betaling van de schadevergoeding aan het slachtoffer voorschieten²¹. Justitie neemt daarmee het risico, dat de vergoeding niet geïnd kan worden, over van het slachtoffer. Een schadevergoeding die als bijzondere voorwaarde is opgelegd, kan niet geïnd worden. Wanneer de pleger weigert deze te betalen, voldoet hij niet aan de voorwaarden en loopt kans alsnog in voorlopige hechtenis te moeten, vervolgd te worden of een straf opgelegd te krijgen. De schade van het slachtoffer wordt dan echter niet vergoed. Vanuit de optiek van het slachtoffer is een schadevergoedingsmaatregel daarom te prefereren boven het opleggen van schadevergoeding als bijzondere voorwaarde.

SCHADEVERGOEDING IN DE STRAFPROCEDURE: VOEGING ALS BENADEELDE PARTIJ

Het is voor het slachtoffer mogelijk om in de strafprocedure een vordering in te dienen voor vergoeding van de schade die het slachtoffer heeft geleden. Het gaat hier om een vordering die

21. De voorschotregeling is opgenomen in het wetsontwerp ter versterking van de positie van het slachtoffer, dat bij de Eerste Kamer ligt. Bij de behandeling van het wetsontwerp heeft de minister aangegeven de voorschotregeling voornamelijk te willen beperken tot schadevergoedingsmaatregelen die zijn opgelegd bij zeden- en geweldsmisdrijven.

het slachtoffer zelf kan indienen tegen de pleger en betreft dus civiel recht binnen de strafprocedure. Voor het indienen van de vordering kan gebruik worden gemaakt van een formulier (het zogenaamde voegingsformulier) dat wordt toegestuurd door het Openbaar Ministerie; het kan ook nog aan het begin van de terechtzitting (waarbij het niet verplicht is gebruik te maken van het formulier). Alleen eenvoudig vast te stellen schade, die direct het gevolg is van (een van) de ten laste gelegde feiten, komt voor toekenning via deze procedure aan de orde. Dat betekent niet noodzakelijkerwijs dat het om kleine bedragen moet gaan maar wel dat het eenvoudig moet zijn om vast te stellen dat de schade is geleden, dat deze het gevolg is van een strafbaar feit dat op de dagvaarding wordt genoemd, en dat de omvang (minimaal) het gevorderde bedrag is. Het is mogelijk om de totale schade te splitsen in een eenvoudig vast te stellen deel en een niet-eenvoudig vast te stellen deel, waarbij het eenvoudig vast te stellen deel via de voegingsprocedure wordt gevorderd, en het overige in een civiele procedure (zie hierina).

Schade waarover in een voegingsprocedure inhoudelijk een beslissing is genomen, kan later niet nogmaals in een civiele procedure worden gevorderd²². Het is wel mogelijk in de voegingsprocedure een voorschot op de schadevergoeding te vragen en in de civiele procedure de volledige schadevergoeding. Mede gezien de risico's een latere civiele procedure te doorkruisen verdient het aanbeveling om bij hoge en ingewikkelde schades (immateriële schade, verlies aan inkomen) met een advocaat te overleggen voordat tot voeging wordt overgegaan. Bij eenvoudige schades kan een medewerker van Slachtofferhulp Nederland helpen bij het invullen van het voegingsformulier (zie hoofdstuk 11: rechtsbijstand).

Wanneer een slachtoffer zich in de strafprocedure heeft gevoegd doet de rechter bij de uitspraak in de strafzaak ook een uitspraak over de vordering van de benadeelde partij. Wanneer er hoger beroep²³ wordt ingesteld in de strafzaak (door de verdachte of het Openbaar Ministerie), loopt de vordering van de benadeelde partij automatisch mee. Wanneer de vordering van de benadeelde partij is afgewezen en er wordt geen hoger beroep ingesteld door verdachte of Openbaar Ministerie, dan kan de benadeelde partij zelf in hoger beroep gaan van de afwijzing van de vordering. Wanneer de vordering van de benadeelde partij is toegewezen, dan kan het slachtoffer bij de rechtbank de uitspraak opvragen, waarmee deze zelf de schadevergoeding bij de pleger moet gaan innen, al dan niet met behulp van advocaat of deurwaarder.

In de praktijk worden de toewijzing van de vordering van de benadeelde partij en de schadevergoedingsmaatregel (zie hiervoor) vaak gecombineerd. De rechter wijst dan een bepaald bedrag toe als vergoeding aan de benadeelde partij en legt hetzelfde bedrag ook op bij wijze van schadevergoedingsmaatregel. Voordeel hiervan is dat het Centraal Justitiele Incassobureau dan zorgt voor de inning van de schadevergoeding.

SCHADEVERGOEDING IN EEN CIVIELE PROCEDURE

In een civiele procedure kan het slachtoffer rechtstreeks schadevergoeding vorderen van de pleger. Het slachtoffer moet (via een advocaat) als eiser de procedure aanhangig maken. Het is in deze procedure ook aan het slachtoffer om te bewijzen dat er sprake was van onrechtmatig gedrag van de pleger (in dit geval het huiselijk geweld), dat het slachtoffer schade heeft gele-

22. Wanneer een vordering niet-ontvankelijk is verklaard en dus niet inhoudelijk wordt behandeld, dan kan de zaak nog wel aan de civiele rechter worden voorgelegd. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de strafrechter de vordering beoordeelt als 'niet van eenvoudige aard'.

23. Wat in deze paragraaf wordt gezegd over hoger beroep geldt ook voor cassatie.

den, wat de omvang van deze schade is en dat de schade het gevolg is van het onrechtmatige gedrag en aan de pleger kan worden toegerekend. Wanneer er een onherroepelijke veroordeling van de strafrechter ligt geldt dat als bewijs van het gepleegde geweld. Voor het overige kan bewijs worden geleverd door middel van verklaringen van getuigen (waaronder het slachtoffer zelf als partij-getuige), verklaringen van deskundigen en alle andere mogelijke bewijsmiddelen (huisartsenkaart, foto's). Het slachtoffer bepaalt als eiser waar de procedure over gaat en wat er wordt gevorderd. De gedaagde kan echter eigen punten inbrengen in de procedure en eventueel een tegenvordering indienen.

Schades tot € 5.000 kunnen worden gevorderd via de kantonrechter, dit kan eventueel zonder bijstand van een advocaat. Voor het vorderen van een schadevergoeding boven de € 5.000 moet een procedure bij de rechtbank worden gestart. Hiervoor is de bijstand van een advocaat verplicht (zie hoofdstuk 11). Er zijn twee civiele rechtbank-procedures die kunnen worden ingezet voor het vorderen van schadevergoeding: de bodemprocedure en het kort geding.

CIVIELE BODEMPROCEDURE

Een bodemprocedure is de normale civiele procedure. Hierin kan de volledige schade worden gevorderd. Een bodemprocedure verloopt in ieder geval in eerste instantie schriftelijk: het slachtoffer geeft als eiser in een schriftelijke dagvaarding aan welke schadevergoeding wordt gevorderd en welke gronden daarvoor zijn; vervolgens krijgt de gedaagde de gelegenheid hier schriftelijk op te reageren. De rechtbank bepaalt hoe de procedure verder verloopt. Doorgaans wordt er een comparitie (zitting) bepaald, maar er kan nog een schriftelijke ronde komen, een van de partijen kan een bewijsopdracht krijgen, of er kan een deskundige worden benoemd die aan de rechtbank moet rapporteren. Een bodemprocedure is over het algemeen tijdrovend en duurt al gauw een tot twee jaar (nog afgezien van de mogelijkheden van hoger beroep). Het is echter de enige procedure waarin de volledige schade kan worden gevorderd, ook wanneer deze niet eenvoudig is vast te stellen, maar bijvoorbeeld nader onderzoek vergt. Aan het voeren van een bodemprocedure zijn kosten verbonden, zie hiervoor hoofdstuk 11.

CIVIEL KORT GEDING

Wanneer het slachtoffer er belang bij heeft dat er op korte termijn een rechterlijke uitspraak komt over de schade en de vergoeding daarvan, kan in een kort geding procedure een voorschot op de schadevergoeding worden gevorderd. De kort geding procedure vindt – op basis van een dagvaarding van de gedaagde door het slachtoffer als eiser – plaats door middel van een mondelinge behandeling bij de voorzieningenrechter. In een kort geding is geen ruimte voor het verlenen van bewijsopdrachten of het doen van onderzoek. Alleen wanneer de eiser op voorhand aannemelijk kan maken dat er sprake is geweest van geweld en dat in een aan te spannen bodemprocedure een schadevergoeding toegekend zou worden, kan in een kort geding een voorschot worden toegewezen. Indien er een veroordelend strafvonnis ligt en het duidelijk is dat er schade is geleden, dan is aan deze voorwaarde voldaan. Daarnaast moet het slachtoffer aantonen dat er sprake is van een spoedeisend belang; dit wordt echter snel aangenomen in zaken van seksueel en huiselijk geweld. Een kort geding procedure neemt over het algemeen in totaal niet meer dan twee maanden in beslag (afgezien van eventueel hoger beroep). Het is mogelijk (maar niet verplicht) om nadat in een kort geding procedure een voorschot is toegewezen, alsnog in een bodemprocedure de volledige schadevergoeding te vorderen. Aan het voeren van een kort geding zijn kosten verbonden (zie hiervoor hoofdstuk 11).

INNING VAN EEN TOEGEWEZEN CIVIELE VORDERING

Het is aan het slachtoffer zelf om de schadevergoeding die in een civiele procedure is toegewezen bij de gedaagde te innen. Het is gebruikelijk dat de advocaat die doet, met behulp van een deurwaarder. Eventueel kan het slachtoffer zelf ook een deurwaarder inschakelen. Wanneer de gedaagde na hierover te zijn aangeschreven niet betaalt, kan de uitspraak worden uitgevoerd (geëxecuteerd of ten uitvoer gelegd) door middel van het leggen van beslag op zijn inkomen of vermogen (zoals een eigen huis).

VERJARING

De mogelijkheid om via de rechter een schadevergoeding te vorderen bestaat maar gedurende een bepaalde termijn. Na deze termijn is de vordering verjaard. In de wet is bepaald dat civiele vorderingen verjaren vijf jaar nadat het slachtoffer bekend is geworden met de schade en met de dader en in ieder geval twintig jaar nadat het feit is gepleegd²⁴. De termijn van vijf jaar is de relatieve verjaringstermijn (deze is afhankelijk van het bewustzijn van het slachtoffer). De termijn van twintig jaar is absoluut. Bij huiselijk en seksueel geweld zijn de schade en de omvang ervan niet altijd meteen duidelijk, zeker wanneer sprake is van psychisch letsel. In de civiele rechtspraak wordt het begin van de verjaringstermijn van vijf jaar vaak gesteld op het moment waarop het slachtoffer aangifte doet, of anderszins blijkt geeft werk te willen maken van de zaak. Een slachtoffer kan de verjaring stuiten (tijdelijk stilleggen) door expliciet (en bewijsbaar) aan de pleger te laten weten aanspraak te maken op vergoeding van de schade. Na de stuiting gaat een nieuwe termijn van vijf jaar lopen.

De wet kent een belangrijke uitzondering op deze verjaringstermijnen: in gevallen van zedenmisdrijven die zijn gepleegd jegens minderjarigen, is de civiele verjaring van de schadevergoeding niet korter dan de strafrechtelijke verjaring²⁵. Die strafrechtelijke verjaring begint in deze zaken pas te lopen op het moment dat het slachtoffer meerderjarig wordt. De civiele verjaring wordt dan dus ook opgerekt.

SCHADEFONDS GEWELDSMISDRIVEN

In die gevallen waarin het slachtoffer de schade niet kan of wil verhalen op de pleger, is er toch een mogelijkheid een tegemoetkoming in de schade te ontvangen. Slachtoffers van geweldsmisdrijven aan wie ernstig geestelijk of lichamelijk letsel is toegebracht kunnen een aanvraag doen bij het Schadefonds Geweldsmisdrijven. Het schadefonds doet uitkeringen voor zowel de materiële als de immateriële schade. Het schadefonds vergoedt niet de werkelijke schade, maar betaalt een tegemoetkoming. De maximale tegemoetkoming in de materiële schade is € 22.700. De maximale tegemoetkoming voor immateriële schade is € 9.100.

Een aanvraag bij het schadefonds moet worden gedaan binnen 3 jaar nadat het geweldsmisdrijf is gepleegd. Na deze termijn worden verzoeken alleen in uitzonderingsgevallen in behandeling genomen.

Het schadefonds keert alleen uit wanneer de schade niet op een andere manier vergoed wordt, door bijvoorbeeld een verzekeringsmaatschappij of een dader. Een beroep op het schadefonds is wel mogelijk wanneer het slachtoffer de pleger zelf niet durft aan te spreken, wanneer blijkt

24. Artikel 3:310 BW

25. Artikel 3:310 lid 4 BW. Zie voor de termijnen van de strafrechtelijke verjaring hoofdstuk 2.

dat pleger geen verhaal biedt, of wanneer slechts een deel van de schade op de pleger kan worden verhaald.

Een aanvraag kan rechtstreeks bij het schadefonds worden gedaan (zie adressen), maar ook via slachtofferhulp of advocaat.

HUISELIJK GEWELD EN VERBLIJFSVERGUNNING

Wanneer je een verblijfsvergunning hebt voor verblijf bij je partner (een afhankelijke verblijfsvergunning), verlies je in beginsel het recht om in Nederland te verblijven wanneer binnen drie jaar de relatie wordt verbroken.

Maar: wanneer de relatie is verbroken vanwege huiselijk geweld en je kunt dat aantonen door middel van een aangifte of melding bij de politie en een verklaring van een dokter of een hulpverlener, dan kun je een zelfstandig verblijfsrecht krijgen en mag je in Nederland blijven. Ook vrouwen die door hun partner achtergelaten worden in het land van herkomst kunnen onder bepaalde voorwaarden terugkeren naar Nederland en een zelfstandige verblijfsvergunning krijgen.

Heb je je relatie verbroken of denk je er over om dat te doen en heb je een afhankelijke verblijfsvergunning, vraag dan altijd juridisch advies.

HOOFDSTUK 9

HUISELIJK GEWELD EN VERBLIJFSVERGUNNING

Het verbreken van de samenwoning na huiselijk geweld kan gevolgen hebben op de verblijfspositie van slachtoffer en/of pleger in Nederland. Dit geldt met name wanneer een van beiden een zogenaamde afhankelijke verblijfsvergunning heeft.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de mogelijkheden die er zijn om in geval van huiselijk geweld een zelfstandige vergunning tot voortgezet verblijf te krijgen. Hierbij is van belang of de relatie en het legaal verblijf in Nederland langer of korter dan drie jaar hebben geduurd. Daarnaast wordt kort aandacht besteed aan partners die in het land van herkomst worden achtergelaten, EU-onderdanen, vluchtelingen en slachtoffers van vrouwenhandel.

VERGUNNING VOOR VERBLIJF BIJ ECHTGENOOT/PARTNER

Mensen die op grond van gezinshereniging naar Nederland zijn gekomen, krijgen een verblijfsvergunning voor bepaalde tijd met de beperking dat deze geldt voor ‘verblijf bij echtgenoot/partner’. Deze afhankelijke verblijfsvergunning kan worden ingetrokken wanneer de partner zijn verblijfstitel verliest of wanneer de relatie wordt verbroken door echtscheiding en/of door het feitelijk verbreken van de samenwoning. Op het moment dat de samenwoning met de partner wordt verbroken, moet degene met een afhankelijke verblijfstitel dit melden bij de gemeente. Er kan dan een aanvraag voor voortgezet verblijf in Nederland worden gedaan.

VOORTGEZET VERBLIJF NA HUWELIJK/RELATIE EN VERBLIJF IN NEDERLAND VAN MEER DAN DRIE JAAR

Wanneer het huwelijk of de samenwoning langer dan drie jaar heeft geduurd en wanneer degene met de afhankelijke verblijfsvergunning langer dan drie jaar legaal in Nederland verblijft, wordt een vergunning voor voortgezet verblijf in principe zonder nadere voorwaarden verstrekt²⁶. Een aanvraag hiervoor moet wel worden ingediend binnen zes maanden na het verbreken van de (huwelijks)relatie c.q. het verlopen van de geldigheidsduur van de oorspronkelijke verblijfsvergunning.

VOORTGEZET VERBLIJF INDIEN HUWELIJK/RELATIE EN/OF VERBLIJF IN NEDERLAND VAN MINDER DAN DRIE JAAR

Wanneer de relatie en/of het legale verblijf in Nederland nog geen drie jaar heeft geduurd, wordt de verblijfsvergunning bij het verbreken van de relatie in beginsel ingetrokken²⁷. Het is mogelijk een aanvraag in te dienen voor voortgezet verblijf.

26. In de toekomst zal waarschijnlijk het halen van het inburgeringsexamen als voorwaarde worden gesteld. Dit zal echter niet voor 2010 gebeuren.

27. Wanneer de partner met de afhankelijke verblijfsvergunning de ander verlaat wegens relationeel geweld, wordt de vergunning gedurende het eerste jaar na de verbreking van de relatie niet ingetrokken. Wel wordt van het slachtoffer verlangd dat deze een aanvraag voor voortgezet verblijf doet.

Wanneer sprake is van aantoonbaar (seksueel) geweld ten gevolge waarvan de relatie is beëindigd is dit op zichzelf voldoende om in aanmerking te komen voor een vergunning voor voortgezet verblijf²⁸. Het geweld moet worden aangetoond door middel van een proces-verbaal van de aangifte of een melding bij de politie (of een verklaring van ambtshalve vervolging) én een verklaring van een (vertrouwens)arts of een andere hulpverlener (advies en steunpunt huiselijk geweld, vrouwenopvang, maatschappelijk werk) over het huiselijk geweld.

Indien de beëindiging van de relatie niet het gevolg is van (seksueel) geweld of wanneer dit niet voldoende kan worden aangetoond, kan voortgezet verblijf worden toegestaan wanneer er sprake is van een combinatie van klemmende redenen van humanitaire aard. Daarbij speelt de situatie in het land van herkomst (de maatschappelijke positie van vrouwen, de situatie van alleenstaande vrouwen en de opvangmogelijkheden) een rol, naast de zorg voor kinderen die in Nederland zijn geboren of hier naar school gaan. Het (seksueel) geweld is hierbij ook een factor.

ACHTERLATING VAN PARTNERS IN LAND VAN HERKOMST

Partners die door hun echtgenoot worden achtergelaten in het land van herkomst kunnen ook een aanvraag doen voor voortgezet verblijf (zie hiervoor). Hoewel het in beginsel niet mogelijk is om vanuit het buitenland een aanvraag voor voortgezet verblijf te doen, kan de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) in gevallen van gedwongen achterlating toetsen of de vreemdeling voor voortgezet verblijf in aanmerking komt. Het is wel zaak om zo spoedig mogelijk, en in ieder geval binnen zes maanden, contact op te nemen met de IND en een aanvraag in te dienen.

Het komt ook voor dat partners die al in het bezit zijn van een zelfstandige verblijfsvergunning worden achtergelaten in het land van herkomst, waarbij de andere partner vervolgens aan de IND meldt dat het hoofdverblijf is verplaatst. De zelfstandige verblijfsvergunning wordt dan in beginsel ingetrokken. Voor de achtergelaten partner is het zaak de gedwongen achterlating zo snel mogelijk te melden bij de IND en/of de Nederlandse ambassade.

EU-ONDERDANEN

Alle EU-onderdanen²⁹ hebben het recht om in andere EU-landen werk te zoeken en te aanvaarden. Verblijfsrecht bestaat voor werknemers die minimaal 12 uur per week werken of minimaal 50% van de bijstandsnorm verdienen. EU-onderdanen hebben het recht gedurende minimaal drie maanden in een andere lidstaat werk te zoeken.

VLUCHTELINGEN

Wanneer de relatie tijdens de asielprocedure wordt verbroken heeft dat meestal geen invloed op de verblijfspositie tijdens die procedure. Over het algemeen heeft een van de partners de asielaanvraag ingediend en de andere partner een asiel-verblijfsvergunning voor verblijf bij partner. Beide dossiers blijven in beginsel gekoppeld; de wet kent geen voorziening voor het geval de relatie tijdens de procedure wordt verbroken als gevolg van relationeel geweld.

28. Deze regeling is ingegaan op 17 oktober 2003, en verder versoepeld bij brief van de Staatssecretaris van justitie van 29 juli 2008.

29. Voor onderdanen van de landen die per 1 mei 2004 zijn toetreden tot de EU gelden (nog) afwijkende regels. Deze worden hier niet behandeld.

Wanneer een van beide partners een asielvergunning heeft en de ander een vergunning tot verblijf bij die partner, dan gelden de algemene regels ten aanzien van de afhankelijk verblijfsvergunning en voortgezet verblijf (zie hiervoor).

SLACHTOFFERS VAN VROUWENHANDEL

Slachtoffers van vrouwenhandel die aangifte doen bij de politie maken aanspraak op een specifieke verblijfsvergunning voor de duur van de strafrechtelijke procedure tegen de verdachte; de zogenaamde B9-regeling. Na afloop van de B9-regeling kan aan het slachtoffer voortgezet verblijf worden toegestaan. Het is verstandig de aanvraag daarvoor in te dienen zolang het verblijf op grond van de B9 is toegestaan.

RECHT OP VOORZIENINGEN?

Het recht op voorzieningen, zoals een bijstandsuitkering, kinderbijslag, ziekenfonds of een huisvestingsvergunning, is doorgaans afhankelijk van de verblijfsstatus. Gedetailleerde informatie hierover is te vinden in de handleiding 'Er kan meer dan je denkt, werken met vrouwen met een onzekere verblijfstitel in de vrouwenopvang' van de Federatie Opvang (zie literatuurlijst).

KLACHTEN

Als je ontevreden bent over de manier waarop je bent behandeld door een instantie, een hulpverlener of een rechtsbijstandsverlener, dan zijn er verschillende mogelijkheden om een klacht in te dienen.

Je kunt klagen bij de persoon of instantie zelf.

Als je na de klachtenprocedure nog niet tevreden bent, dan kun je een klacht indienen bij een tuchtcommissie of een ombudsman.

HOOFDSTUK 10

KLACHTEN

Slachtoffers van huiselijk geweld kunnen te maken krijgen met een keur aan instanties, hulpverleners en rechtsbijstandverleners. Meestal verlopen die contacten naar tevredenheid. Het kan echter zijn dat er klachten zijn over de manier waarop de zaak of het slachtoffer wordt behandeld. In dit hoofdstuk komt kort aan de orde welke mogelijkheden er zijn om klachten in te dienen: klagen bij de persoon of instantie zelf; klagen bij een overkoepelende klachten- of tuchtcommissie, klagen bij een wettelijk tuchtcollege en klagen bij een ombudsman. Er wordt geen uitputtend overzicht gegeven van alle klachtenprocedures, een en ander komt in grote lijnen aan de orde. Klagen wordt met name gebruikt bij ontevredenheid over de manier van handelen. Is er sprake van schade door het handelen van een (overheids)instantie of persoon dan kan (ook) een civiele schadevergoedingsprocedure worden gestart.

KLAGEN BIJ DE INSTANTIE ZELF

Grotere instellingen hebben vaak een eigen klachtenregeling met een eigen klachtencommissie. Dat geldt bijvoorbeeld voor de politie en de Raad voor de Kinderbescherming. Instellingen die een eigen klachtenregeling hebben vermelden dat meestal op hun website. Ook wanneer er geen interne klachtenregeling bestaat, verdient het over het algemeen aanbeveling een klacht in eerste instantie (schriftelijk) kenbaar te maken aan de instantie of persoon waarover de ontevredenheid bestaat.

KLAGEN BIJ EEN OVERKOEPELENDE KLACHTEN- OF TUCHTCOMMISSIE

Kleinere instellingen en individuele hulpverleners zijn vaak aangesloten bij een beroepsorganisatie of koepelorganisatie die dan een overkoepelende klachtencommissie en klachtenregeling kent. We noemen dit ook wel intern tuchtrecht. Dit geldt bijvoorbeeld voor psychologen, psychotherapeuten en maatschappelijk werkers. Degene over wie geklaagd wordt is doorgaans verplicht om (desgevraagd) aan te geven via welke klachtenregeling en bij welke organisatie een klacht officieel ingediend kan worden.

KLAGEN BIJ EEN WETTELIJK TUCHTCOLLEGE

Voor een aantal beroepsgroepen bestaan wettelijke klachtenregelingen; het zogenaamde tuchtrecht. De klacht wordt dan behandeld door een tuchtcollege; deze procedure staat in de wet beschreven. Wettelijk tuchtrecht bestaat er onder meer voor advocaten en voor artsen en andere werkers in de gezondheidszorg (waaronder veel therapeuten). Tuchtcolleges kunnen maatregelen opleggen van waarschuwingen tot het ontnemen van het recht het betreffende beroep uit te oefenen. De betreffende beroepsbeoefenaar moet desgevraagd aangeven waar een klacht over hem of haar ingediend kan worden.

KLAGEN BIJ EEN OMBUDSMAN

Klachten over het handelen van de meeste overheidsinstellingen kunnen worden voorgelegd aan een ombudsman. Voorwaarde is wel dat de klacht eerst is ingediend bij de instelling zelf en

dat dat geen bevredigende oplossing heeft opgeleverd. De meeste gemeenten hebben gemeentelijke ombudsdiensten, hier kan bijvoorbeeld geklaagd worden over het handelen van de gemeentelijke sociale dienst. Bij de Nationale Ombudsman kunnen klachten ingediend worden over het handelen van bijvoorbeeld het Openbaar Ministerie.

JURIDISCHE BIJSTAND EN DE KOSTEN VAN EEN PROCEDURE

Juridische procedures zijn vaak erg ingewikkeld. Tegelijkertijd kunnen de gevolgen grote invloed hebben op je toekomst. Het is dus belangrijk om goed advies te vragen.

Er zijn veel instanties waar je terecht kunt voor advies: Advies- en Steunpunten Huiselijk Geweld, sociaal raadslieden, maatschappelijk werkers, slachtofferhulp, de politie, rechts- en wetswinkels, rechtsbijstandsverzekeraars, het Juridisch Loket, advocaten.

Voor sommige procedures is het verplicht om een advocaat in te schakelen. De bijstand van een advocaat is niet gratis maar mensen met weinig geld hoeven niet de volledige advocaatkosten te betalen; zij betalen een eigen bijdrage.

Ook het voeren van procedures kost geld. Voor de meeste procedures moet aan de rechtbank griffierecht worden betaald. Als je een procedure verliest moet je soms ook de kosten van de andere partij betalen.

HOOFDSTUK 11

JURIDISCHE BIJSTAND EN DE KOSTEN VAN EEN PROCEDURE

Zoals uit de voorgaande hoofdstukken blijkt is er een groot aantal juridische consequenties verbonden aan de verschillende stappen die slachtoffers van huiselijk geweld kunnen zetten. Uit de voorgaande hoofdstukken blijkt ook dat de juridische mogelijkheden en de consequenties niet altijd eenvoudig zijn. Juridisch advies hierin kan zeer gewenst zijn, zeker in zaken die een groot belang hebben, financieel of anderszins.

In veel procedures is het gangbaar om de rechtsbijstand van een advocaat in te roepen, bij een beperkt aantal procedures is dit verplicht.

In dit hoofdstuk komt achtereenvolgens aan de orde: de juridische hulp door de Advies- en Steunpunten Huiselijk Geweld, sociaal raadslieden en maatschappelijk werkers, stichting Slachtofferhulp, de politie, rechts- en wetswinkels, rechtsbijstandsverzekeraars, het Juridisch Loket en advocaten. Tot slot wordt ingegaan op de gefinancierde rechtsbijstand en de kosten van juridische procedures.

STEUNPUNTEN HUISELIJK GEWELD

Advies- en steunpunten huiselijk geweld bestaan in de grotere plaatsen in Nederland. Hun werkgebied is veelal regionaal, soms provinciaal. Slachtoffers, plegers en omstanders van huiselijk geweld kunnen hier terecht voor informatie, advies en doorverwijzing. Het zal van plaats tot plaats verschillen of hier ook juridisch advies wordt gegeven. Vaak zal er worden doorverwezen naar andere organisaties, of naar gespecialiseerde advocaten waarmee wordt samengewerkt. De adressen van de Advies- en steunpunten huiselijk geweld zijn te vinden via www.steunpunthuiselijkgeweld.nl, of www.huiselijkgeweld.nl, of via de eigen gemeente.

SOCIAAL RAADSLIEDEN EN MAATSCHAPPELIJK WERKERS

Sociaal raadslieden en maatschappelijk werkers zijn geen juristen. Met ingewikkelde juridische problemen kunt u bij hen dus niet terecht. Zij kunnen u wel adviseren bij vragen op sociaal en maatschappelijk gebied, zoals huisvesting, bijstandsuitkeringen en schulden.

Advies door sociaal raadslieden en maatschappelijk werkers is gratis. Adressen zijn te vinden via de eigen gemeente.

SLACHTOFFERHULP NEDERLAND

Bij de plaatselijke vestigingen van Slachtofferhulp Nederland kunnen slachtoffers terecht voor emotionele en praktische ondersteuning. De hulp wordt geboden door vrijwilligers, die hiervoor een training hebben gevolgd. Slachtofferhulp kan ondersteuning bieden bij het doen van aangifte. Bij eenvoudige aanvragen voor schadevergoeding kan slachtofferhulp u helpen bij het invullen van het formulier (voeging als benadeelde partij; Schadefonds Geweldsmisdrijven).

Wanneer de schade aanzienlijk is of de zaak ingewikkeld verdient het aanbeveling contact op te nemen met een jurist (advocaat). De plaatselijke adressen zijn op te vragen bij het Landelijk Bureau van Slachtofferhulp Nederland (zie adressenlijst in hoofdstuk 12). De hulp door slachtofferhulp is kosteloos.

POLITIE

De politie speelt een belangrijke rol bij het informeren en adviseren van het slachtoffer, met name op het gebied van de strafrechtelijke procedure. Verder verwijst de politie veel door, bijvoorbeeld naar slachtofferhulp of gespecialiseerde slachtofferadvocaten.

RECHTS- EN WETSWINKELS

In veel universiteitssteden bestaan rechts- of wetswinkels. Rechtenstudenten geven hier kosteloos juridisch advies.

RECHTSBIJSTANDSVERZEKERAARS

Rechtsbijstandsverzekeraars hebben juristen in dienst die juridisch advies aan hun verzekerden geven. Verzekerden kunnen ook via de verzekering bijstand van een advocaat krijgen. Soms is dat een advocaat van de verzekeringsmaatschappij, soms kan men zelf een advocaat kiezen. Voor een rechtsbijstandsverzekering moet premie betaald worden. Of het verstandig is een rechtsbijstandsverzekering af te sluiten hangt mede af van de vraag of men in aanmerking komt voor door de overheid gefinancierde rechtsbijstand. Rechtsbijstandsverzekeringen kennen meestal een wachttijd; doorgaans kan men geen beroep doen op de verzekering met betrekking tot conflicten die al bestonden voor de ingangsdatum van de polis. De voorwaarden verschillen per verzekeringsmaatschappij, net als de vraag welke juridische problemen wel en niet onder de verzekering vallen. Soms worden hele rechtsgebieden uitgesloten, bijvoorbeeld het strafrecht.

HET JURIDISCH LOKET

In een dertigtal plaatsen in Nederland is een Juridisch Loket gevestigd. Rechtszoekenden die in aanmerking komen voor gefinancierde rechtsbijstand (zie verder) kunnen hier terecht voor gratis juridisch advies en kortdurende juridische bijstand. Het Juridisch Loket verwijst voor verdere conflictbemiddeling, juridisch advies of procedurele bijstand zonodig door naar een advocaat, mediator of een andere instantie.

ADVOCATEN

Advocaten zijn speciaal opgeleid in het verlenen van rechtsbijstand. Advocaten geven juridisch advies en zijn bevoegd juridische procedures te voeren. Voor de meeste civiele procedures is de bijstand van een advocaat verplicht.

Vaak zijn advocaten gespecialiseerd in een bepaald soort zaken, zoals strafzaken, familiezaken, vreemdelingenrecht of schadevergoedingsprocedures. Sommige advocaten richten zich speciaal op het bijstaan van slachtoffers van seksueel en huiselijk geweld. Informatie over gespecialiseerde advocaten is verkrijgbaar bij het Juridisch Loket of bij de Nederlandse Orde van Advocaten. Er zijn verenigingen van gespecialiseerde familierechtadvocaten en letselschade-advoca-

ten (zie adressenlijst). Advocaten die zich speciaal richten op slachtoffers van seksueel en huiselijk geweld zijn vaak bekend bij de politie. Een aantal van deze advocaten is aangesloten bij de Vereniging voor Vrouw en Recht Clara-Wichmann, en/of bij het Landelijk Advocaten Netwerk Zeden Slachtoffers (LANZS).

MEDIATORS

Mediators begeleiden partijen om zelf hun conflict op te lossen. Met name in het echtscheidingsrecht worden steeds vaker mediators ingeschakeld. De Raad voor de Rechtspraak houdt een register bij van erkende mediators. Ook zijn er verenigingen van mediators die zich op een bepaald terrein hebben gespecialiseerd, zoals de Vereniging van Familierechtadvocaten Scheidingsbemiddelaars. Zie de adressenlijst in hoofdstuk 12.

DE KOSTEN VAN EEN ADVOCAAAT EN MEDIATOR: UURTARIEF OF GEFINANCIERDE RECHTSBIJSTAND

De rechtsbijstand door een advocaat en de bemiddeling door een mediator zijn niet kosteloos. Er zijn geen vaste tarieven voor advocaten en mediators; de meesten werken op basis van een uurtarief.

Afhankelijk van het (gezins)inkomen en vermogen³⁰ is het mogelijk een beroep te doen op gefinancierde rechtsbijstand. In dat geval wordt aan de advocaat of de mediator niet het uurtarief betaald, maar vraagt deze een zogenaamde toevoeging aan. De advocaat of mediator wordt dan door de overheid betaald; de rechtszoekende betaalt een eenmalige, inkomensafhankelijke eigen bijdrage³¹.

Meer informatie over de mogelijkheid om voor gefinancierde rechtsbijstand in aanmerking te komen en over de hoogte van de eigen bijdrage is te verkrijgbaar via het Juridisch Loket of de Raad voor Rechtsbijstand (zie hoofdstuk 12).

DE KOSTEN VAN EEN PROCEDURE

Naast de kosten voor de advocaat zijn er andere kosten verbonden aan het voeren van een juridische procedure. Daarbij gaat het om de kosten die aan de rechtbank betaald moeten worden (griffierecht), eventuele kosten van een deurwaarder, getuigen en deskundigen en legeskosten (onder andere voor uittreksels uit het bevolkingsregister). In sommige civiele zaken moet verder rekening gehouden worden met een mogelijke kostenveroordeling: de partij die de zaak verliest moet een deel van de proceskosten van degene die de zaak heeft gewonnen betalen. In zaken tussen voormalige partners wordt een proceskostenveroordeling meestal achterwege gelaten; in het familierecht wordt geen kostenveroordeling opgelegd. De advocaat moet informatie geven over de mogelijke kosten voordat een procedure wordt gestart.

30. Er is geen recht op gesubsidieerde rechtsbijstand boven een fiscaal jaarinkomen van € 22.900 voor alleenstaanden en € 32.400 voor niet-alleenstaanden. Voor de vermogensgrens is aansluiting gezocht bij de belasting: degenen die belasting in box 3 betalen komen niet in aanmerking voor gefinancierde rechtsbijstand.

31. Voor de rechtsbijstand door een advocaat is de eigen bijdrage afhankelijk van het inkomen, en varieert van € 94 tot € 705. Voor een licht advies wordt een eigen bijdrage van € 13,50 gevraagd (tot een gettomaandinkomen van € 2240). Voor de bemiddeling van een mediator is de eigen bijdrage € 47 of € 94, afhankelijk van het inkomen en de duur van de mediation.

MEER INFORMATIE

HOOFDSTUK 12

MEER INFORMATIE

In dit hoofdstuk vindt u de titels en vindplaatsen van boeken en brochures die dieper ingaan op bepaalde aspecten. Ook is een lijst opgenomen met de namen, telefoonnummers en internet-adressen van een aantal organisaties die verdere informatie en (juridisch) advies kunnen geven.

BROCHURES VAN HET MINISTERIE VAN JUSTITIE EN ANDERE OVERHEIDSINSTELLINGEN

Deze brochures zijn te bestellen via de postbus 51 infolijn (0800-8051 of www.postbus51.nl) of via de afdeling Voorlichting van het Ministerie van Justitie: 070-3706850. Naast de brochures zijn via postbus 51 ook nog tal van informatiebladen verkrijgbaar. Deze vermelden we hier niet. De meest relevante brochures zijn:

Nu is het genoeg. Hulp en informatie om huiselijk geweld te stoppen, Ministerie van Justitie, 2007

Rechtspraak, begrippen in de rechtspraak, Raad voor de rechtspraak, 2004

Wegwijzer in recht, het Juridisch Loket, Ministerie van Justitie 2005

Op eigen kracht, Ministerie van Justitie 2004

Seksueel geweld, wat u kunt verwachten van hulpverlening, politie en justitie, Ministerie van Justitie, 2003

Seksueel misbruik van kinderen, Ministerie van Justitie 2003

Justitie en slachtoffers, Ministerie van Justitie, 2007

U bent getuige in een strafproces, Raad voor de Rechtspraak, 2008

Voegen in het strafproces, Ministerie van Justitie, 2005

Civiele procedure, Raad voor de Rechtspraak, 2002

U gaat scheiden, Ministerie van Justitie, 2006

Trouwen, geregistreerd partnerschap en samenwonen, Ministerie van Justitie, 2008

Gezag, omgang en informatie, Ministerie van Justitie, 2007

Ieder kind heeft recht op bescherming, Ministerie van Justitie/Raad voor de Kinderbescherming 2004

Als uw kind onder toezicht gesteld wordt, Raad voor de Kinderbescherming, 2004

Als u een klacht heeft over de Raad van de Kinderbescherming, Raad voor de Kinderbescherming, 2004

Internationale Kinderontvoering, Ministerie van Justitie, 2004

Alimentatie, Ministerie van Justitie, 2006

Wet werk en bijstand, zo snel mogelijk weer aan het werk, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2007

Probleem, conflict, juridische vraag: wat kunt u doen en waar kunt u terecht? Ministerie van Justitie, 2007

Hoe vraagt u gesubsidieerde rechtsbijstand of mediation aan? Ministerie van Justitie, 2007

Bent u slachtoffer van geweld?, Schadefonds geweldsmisdrijven, geen jaartal

OVERIGE BOEKEN EN BROCHURES

Achter de uitgaven staat vermeld hoe ze te bestellen zijn.

Bescherming tegen geweld, Wat je zelf kunt doen, MOVISIE, 2004-2008. Verkrijgbaar in het Nederlands, Turks, Arabisch, Farsi, Frans, Engels, Chinees, Somalisch, Pools en Spaans. Te bestellen via www.movisie.nl

Als u wordt gestalkt, wat politie en hulpverlening voor u kunnen doen, MOVISIE/Politie, 2005-2009. Te bestellen via www.movisie.nl

‘Geweld in huis raakt kinderen’: brochure met informatie en advies voor ouders van kinderen die getuige zijn geweest van huiselijk geweld

‘Horen, zien en zwijgplicht’: brochure met veel informatie en adviezen over de mogelijkheden van gegevensuitwisseling bij huiselijk geweld voor beroepskrachten

‘Slaande ruzie met je partner: je bent te ver gegaan. Wat nu?’: folder die door professionals van politie, opvang en maatschappelijk werk gebruikt kan worden om plegers van huiselijk geweld te motiveren om hulp te zoeken

Seksueel geweld betaald gezet, juridische gids civiel- en strafrechtelijke schadevergoedingsmogelijkheden, mr. dr. K.D. Lünemann en mr. D.J.G. Piechocki, Ars Aequi 2001, ISBN90-6916-318-7, te bestellen via de boekhandel.

Er kan meer dan je denkt, werken met vrouwen met een onzekere verblijfsstatus in de Vrouwenopvang, mr. Els van Blokland, Federatie Opvang, 2005. Te bestellen bij de Federatie Opvang (zie adressenlijst).

Achtergebleven of achtergelaten? Een Wegwijzer voor Marokkaanse vrouwen over gedwongen achterlating in Marokko. Te bestellen bij de MVVN: www.mvvn.nl

De advocaat, werkwijze, tarief en overige informatie, Nederlandse Orde van Advocaten (zie adressenlijst).

DOWNLOADS

Deze informatie is te downloaden via internet, meestal als word- of pdf-bestand.

Aanwijzingen van het Openbaar Ministerie, waaronder de aanwijzing huiselijk geweld en de aanwijzing slachtofferzorg: www.om.nl, onder onderwerpen kiezen voor huiselijk geweld.

ADRESSEN

Hieronder worden telefoonnummers en Internet-adressen genoemd van enkele landelijke organisaties waar men terecht kan voor informatie, advies of doorverwijzing. Bij deze landelijke organisaties is ook informatie verkrijgbaar over regionale instellingen en adressen.

MOVISIE

MOVISIE is hét landelijke kennisinstituut en adviesbureau voor maatschappelijke ontwikkeling. In ons werk staan vijf actuele thema's centraal: huiselijk & seksueel geweld, kwetsbare groepen, leefbaarheid, mantelzorg en vrijwillige inzet.

Kennislijn: 030 789 21 12

huiselijkgeweld@movisie.nl

www.huiselijkgeweld.nl

www.movisie.nl

Slachtofferhulp Nederland

Via de website zijn de adressen en telefoonnummers van alle regionale bureaus slachtofferhulp te vinden.

0900 - 0101

www.slachtofferhulp.nl

Politie

Alarmnummer: 112

Geen spoed, wel politie: 0900-8844

Informatiepunt Slachtoffers

Het Informatiepunt Slachtoffers is een gezamenlijk initiatief van politie en Openbaar Ministerie. Het Informatiepunt Slachtoffers kan aan slachtoffers informatie over het verloop van hun zaak verstrekken. Via de website zijn de telefoonnummers van alle informatiepunten te vinden.

www.om.nl

Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld

Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld in de eigen regio (www.huiselijkgeweld.nl en/of plaatselijke gemeente voor telefoonnummer en contactadres); algemeen nummer: 0900-1262626 (5 cent per minuut)

Advies & Meldpunt Kindermishandeling

Landelijk meldnummer: 0900 – 1231230 (10,05 p.m.)
www.amk-nederland.nl

Kindertelefoon

Gratis hulptelefoon voor kinderen.
0800 – 0432
www.kindertelefoon.nl

Raad voor de Kinderbescherming

Via de website zijn de adressen en telefoonnummers van alle vestigingen te vinden. Op de website ook meer informatie over de klachtenregeling.
www.kinderbescherming.nl

Schadefonds Geweldsmisdrijven

070 – 4142000
www.schadefonds.nl

Federatie Opvang

033-4615029
www.opvang.nl

Juridisch Loket

Via de website kan op postcode gezocht worden naar de dichtstbijzijnde vestiging.
0900-8020
www.hetjl.nl

Raad voor Rechtsbijstand

Informatie over gefinancierde rechtsbijstand
www.rvr.org

Nederlandse Orde van Advocaten

Via de website zijn alle advocaten in Nederland te vinden. Ook informatie over werkwijze en tarieven.
070 – 3353535
www.advocatenorde.nl

Vereniging van Familierechtadvocaten en Scheidingsbemiddelaars

070 – 3626215
www.vfas.nl

Landelijk Advocaten Netwerk Zeden Slachtoffers

www.lanzs.nl

Vereniging van Letselschade-advocaten

www.lsa.nl

Vereniging voor Vrouw en Recht Clara Wichmann

www.vrouwenrecht.nl

De Rechtspraak en de Hoge Raad der Nederlanden

www.rechtspraak.nl

Deze brochure behandelt de juridische aspecten van huiselijk geweld. Slachtoffers van huiselijk geweld hebben meer mogelijkheden dan het ontvluchten van het geweld en het doen van aangifte: ze hebben rechten. Om effectief gebruik te kunnen maken van deze rechten, is het van belang ze te kennen.

De brochure is zowel bestemd voor slachtoffers van huiselijk geweld en hun omgeving (vrienden en kennissen), als voor professionals. Medewerkers van politie, jeugdzorg, maatschappelijk werk, vrouwenopvang, huisartsen, etcetera. Het doel van de brochure is om een zo volledig mogelijk beeld te geven van alle juridische implicaties die een rol kunnen spelen bij huiselijk geweld.

In de brochure is onder andere aandacht voor:

- Huiselijk geweld en het strafrecht
- Daderhulpverlening
- Huis-, straat- en contactverbod
- Huiselijk geweld en de woning
- Huiselijk geweld en kinderen
- Inkomen
- Schadevergoeding
- Huiselijke geweld en de verblijfsvergunning
- Juridische bijstand en de kosten van een procedure

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling

maat(zorg)

kwetsbare groepen

onjuiste inzet

huiselijk en seksueel geweld

leefbaarheid